

1996

6 januari	1996	Loeters: telgen van dagloners uit Stadtlohn
13 januari	1996	Wals al eeuwenlang bewoond door Winters
20 januari	1996	Niesink al bijna drie eeuwen steevast
27 januari	1996	Bergervoet kwam de Rijn afzakken
3 februari	1996	Familiekring Roes heeft eigen tijdschrift
10 februari	1996	Michelbrink: oud landgoed onder Sinderen
17 februari	1996	Schoenmaker Fiering trok naar Lichtenvoorde
24 februari	1996	Hoebink: flinke boeren en krasse ambachtslieden
2 maart	1996	Vonderhorst is een overzichtelijke familie
9 maart	1996	Dijker en Dieker: werken aan de dijk
16 maart	1996	Tenkink: scholtenboeren langs de grens
23 maart	1996	Bertus Tenkink: tragedie van een boerenzoon
30 maart	1996	Rond scholtengoed 't Lintum in 't Woold
6 april	1996	Amsterdams bezoek aan boerderij Baneman
13 april	1996	Evers: van Grietherbusch naar Bergh
20 april	1996	Wieg van Stapelkampen stond in Aalten
27 april	1996	De Duitse wortels van Seibel in Kotten
4 mei	1996	Luiten: van timmerman tot veehouder
11 mei	1996	Keurntjes: van Silvolde naar Bergh
18 mei	1996	Van mölder Wolterink ziene Hanne
25 mei	1996	Jan Bloemendaal en de geest van Elia
1 juni	1996	Reirinck: lesser van Achterhoekse dorst
8 juni	1996	Wijers en Addink: wie schrijft die blijft
15 juni	1996	Reirinck blijkt oer-Achterhoeks geslacht
22 juni	1996	Tangelder: van Anholt naar de Kroezenhoek
29 juni	1996	Het zonderlinge leven van Bart Kous (1)
6 juli	1996	Het zonderlinge leven van Bart Kous (2)
13 juli	1996	Verheij: al eeuwenlang op De Heuven

Rubriek over familie- en boerderijnamen, door Henk Harm-
sen
suggesies en aanvullingen
0543-472603

De familienaam Loeters komt oorspronkelijk alleen in Gelderland voor. Bij de volkstelling van 1947 waren er 33 naamdragers. In Didam en omgeving is het vanouds een bekend geslacht van dagloners, boeren en kasteleins en van de eierhandel op De Bierboom in Oud-Dijk. Genealoog Henk Wolsing (geb. 1929) uit Wageningen heeft ook al eens contact gehad met ene Loeters in het Belgische Diksmuide, maar dat bleek geen familie.

Uit zijn fraaie familieboek Wolsing-Horsting-Loeters (1986) blijkt dat de naam Loeters tussen 1690 en 1812 geleidelijk is ontstaan uit Luthers met als varianten Luethers, Lauters, Louter, Lütter, Luters, Lutters, Luiters, Loethers en Loetters, die in de familie allemaal (en enkele vaak zelfs bij één persoon door elkaar) voorkwamen. Pas na 1812 werd het door toedoen van Napoleon met zijn Burgerlijke Stand definitief Loeters. De naam staat waarschijnlijk los van Lotters en Lötters, die in de Liemers ook voorkomen. De oudst bekende voorvader Luthers kwam uit Stadthohn in Westfalen, waar die naam nog altijd vrij veel voorkomt. Het is een patronymium met als oorsprong Luther-zoon of Luder-zoon. De Nederlandse schrijfwijze valt te verklaren uit het feit dat de u in het Duits als oe wordt uitgesproken.

Ijzersterke Leen

Henk Wolsing's oma van vaders-

Loeters: telgen van dagloners uit Stadthohn

kant was Leen Loeters (1855-1937), in 1877 getrouwd met boer en huisvrouw Gradus Wolsing. Over en weer waren de families nogal dik met elkaar, want een zuster van Gradus Wolsing trouwde op dezelfde dag met een Loeters, zodat er een dubbele bruiloft werd gevierd. En ook een zuster van Leen, Theodora, trouwde met een Wolsing.

Leen's vader was Gradus Loeters (1818-1899). Leen Loeters kwamen we al eerder tegen, in het Wolsing-verhaal. Zij hielp volop mee op de boerderij van haar en Gradus Wolsing aan de Ravenstraat in Oud-Dijk en was ijzersterk. Een familie verhaal illustreert dit. Toen ze in augustus 1881 hoogzwanger aan het aardappelen rooien was, ging ze opeens op de kruiwagen zitten en zei tegen Gradus: „Breng mien maar naar huis, want ik geleuf dat 't kind mot kommen.“ Tien minuten later was het kind er en vier dagen later was Leen weer aan het aardappelen rooien.

De stamboom begint waarschijnlijk bij Berent Luthers in Stadthohn, van wie verder weinig bekend is. De oudste met naam bekende stamvader is zijn zoon Gisbert Luthers, geboren rond 1660 in Stadthohn en gehuwd in 1691. Diens zoon Franss Luethers (Louters, Lutters), ook nog in Stadthohn geboren rond 1695, trouwde in Didam in 1717 met Elisabeth Hartjes; in 1723 hertrouwde hij daar met Derske Holtsagers. Niet zeker is of Gisbert met zijn gezin naar Didam trok, of dat alleen drie zoons (onder wie stamhouder Franss) zich er vestigden. Ze woonden trouwens aanvankelijk alle drie in Beek en hebben zich na hun huwelijk in Didam gevestigd. Franss was boerenarbeider oftewel dagloner. In rechte mannelijke lijn komen we na Franss verder achtereenvolgens tegen: Gijsbert Luethers (Didam 1732-1765), Derk Lutters of Loeters (Didam 1775-1833) en genoemde Gradus Loeters (Didam

♦ Het stamhuis van de tak Dorus Loeters (1850-1930), nu bewoond door oud-wethouder Willy Loeters. (Foto Hans Groene)

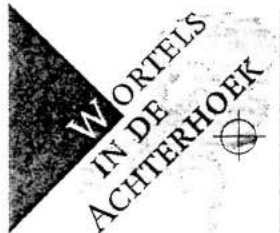
1818-1899), vader van Leen. Gradus Loeters woonde met zijn gezin aan de Melderstraat in de buurtschap Oud-Dijk. We zagen in onze voorlaatste aflevering

(Kumeling) al, dat door een grote kerkbrand in 1623 in Stadthohn de doop-, trouw- en begraafboeken verloren zijn gegaan. Ook Wolsing trof in Stadthohn geen

oudere gegevens aan dan vanaf 1680. Bij de huwelijksinschrijving van Gisbert Luthers in 1691 werd de voornaam van zijn vader niet vermeld. Maar de oudste

zoon van Gisbert heette Berent en omdat de oudste meestal naar de grootvader werd genoemd, veronderstelt Henk Wolsing dat ook die als Berent door het leven ging.

9 D 10/1-1996

rubriek over familie- en boerderij-
namen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543
472603

In deze serie schreven we eerder over het geslacht Winters in Warm. Maar ook boerderij De Wals in Wijnbergen wordt bewoond door een tak van de Wintersfamilie. En dat al zeker vanaf 1717 onafgebroken. Tony Thuijs, actief in de Neder-

Wals al eeuwenlang bewoond door Winters

landse Genealogische Vereniging, heeft van de bewoners een stamreeks opgesteld en vond wat aardige bijzonderheden rond de opeenvolgende telgen.

De stamreeks begint bij Harmen Winters uit Wijnbergen, die op 13 april 1691 in Zeddam trouwt met Anneke te Laak, dochter van Ruth te Laak.

Ruth Winters trouwt in 1735 voor de Zeddamse dominee én de pastoor van Elten met Elisabeth Greve uit Elten.

Gerardus Winters wordt op 15 september 1754 rooms-katholiek gedoopt in Wijnbergen. Hij

trouwt op 19 april 1789 voor de dominee van Zeddam voor de wet en op 21 april voor de pastoor van Wijnbergen met Aleijda Keurentjes uit Wijnbergen (geb. 1757). Thuijs: 'De dominee zorgde in die dagen voor de wet, de pastoor voor het bed, zo zei men. De pastoor kwam immers elk jaar controleren of de gehuwden zich wel hielden aan het bijbels devies: Gaat en vermenigvuldigt u'. Omdat de echtelieden Winters een bepaalde bloedverwantschap hebben moet er zowel door de kerk als de wereldlijke overheid dispensatie worden gegeven.

Rutgerus Winters, geboren Wijnbergen 8 maart 1792, trouwt in Bergh op 8 november 1828 met Everdina Pelgrim uit het Ambt Doetinchem (i.c. Oosseld). Hij is in 1855 als een van de dertig getui-

gen betrokken bij een juridische kwestie tussen de eigenaresse van de Kemnade, de douairière Ver Huell, en de Doetinchemmer Ankersmit die een brug over het Waalse water wilde slaan om via een kortere weg naar zijn weilanden in Wijnbergen te kunnen komen. De 90-jarige douairière stelde dat voor het varen op de Wals (nu het Waalse Water) haar toestemming nodig was, dus ook voor het aanvoeren van hout voor een brug en al zeker voor de bouw ervan. De getuigen beweerden dat er nooit toestemming was verleend voor het varen op de Wals. De eigenaresse werd ten slotte in het gelijk gesteld, maar de brug bleef wel liggen.

Gradus Winters, geboren in Wijnbergen op 8 juni 1837. Hij trouwt in Bergh op 30 juni 1865 met Elisabeth Wilhelmina Roes uit Wijnbergen. Haar vader is landbouwer en handelaar in eek (eikenschors, bestemd als grondstof voor looistof ten behoeve van de leermakerij).

Hendrikus Joannes (Hent) Winters, geboren in Wijnbergen op de Wals 9 september 1877, getrouwd in Bergh met Mina Garben op 16 november 1914.

De huidige bewoners Alwies Winters, gehuwd met Eus Spelier, en zoon Henry met gezin.

Schakel

Genealoog Jan Winters uit Varselder heeft de schakel tussen zijn familie van het Wintershuus in Warm en die op de Wals in Wijnbergen nooit kunnen vinden. Wel heeft hij sinds kort wat aanwijzingen om de Azewijnse tak te kunnen inlijven in zijn enorme stamboom.

Maar dat de Wintersen in de regio allemaal uit hetzelfde nest komen, daaraan twijfelt hij eigenlijk niet. 'Je ziet dat ze in de periode 1600/1700 allemaal pachter zijn van grote boerderijen van de graaf van den Bergh, zoals Dijk-

♦ De boerderij 'de Wals' van Winters ligt midden in de weilanden, tussen Wijnbergen en Etten.
(Foto Jan van den Brink)

huizen, Hanevoorde, Stroombroek en de Poel. Een van de telgen van onze tak (Hendrik) was midden achttiende eeuw zelfs bo-
de van de graaf.

Jan: „Mocht iemand me kunnen helpen aan die link Wals/Warm, dan hou ik me natuurlijk van harte aanbevelen.”

Over de historie van de Wals schreven we al eerder in de serie Achterhoekse Uithoekjes (9-12-'92). Oorspronkelijk was het een heel landgoed met het huis van Winters als middelpunt. Eigenlijk staat achter de leilinden aan de Waalseweg 2 alleen nog het voorhuis; het achterhuis is na een brand niet herbouwd. Het landgoed moet vanouds Kleefs eigendom zijn geweest. In 1717 blijkt de Wals tot de Gelderse Domeingoe-
deren te behoren. Dit was dus geen Berghs goed, maar wel moesten de bewoners jaarlijks een zak

haver leveren aan de drost van Bergh, wat hen overigens niet erg zinde. De naam de Wals, mogelijk

afgeleid van 'wal', gold vroeger ook voor het tegenwoordige Waalse Water.

9. D 13/01-1996

Niesink al bijna drie eeuwen steevast

rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543
472603

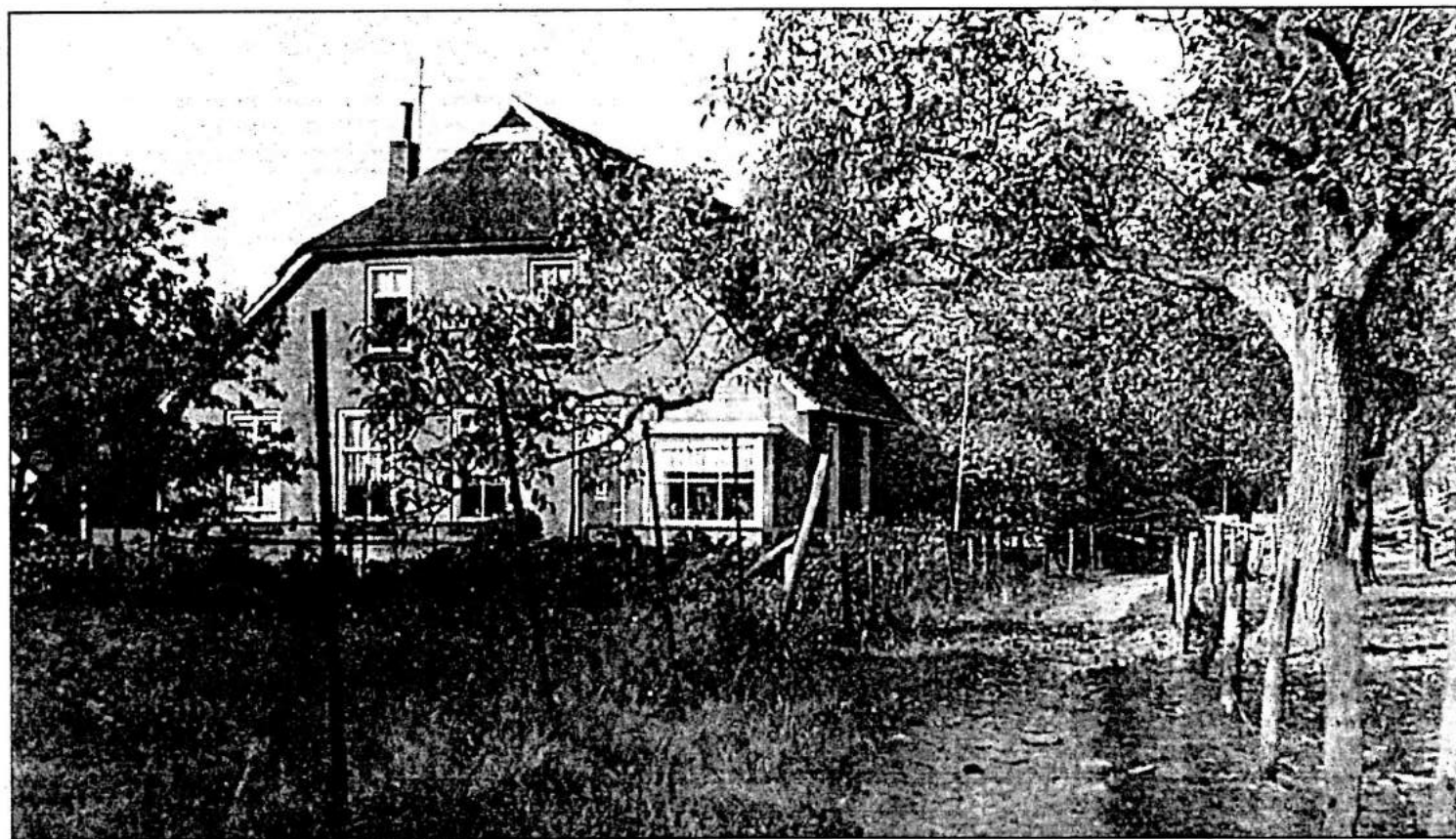
Midden in Keijenburg bij de kerk stond tot 1969 de fraaie boerderij 't Nysink oftewel Niesink. Alleen de drie lindebomen, die op het achtererf stonden, herinneren er nu nog aan. Ondanks verzet van enkelen werd de markante hoeve afgebroken. Op de Lindenhof werden bejaardenwoningen gebouwd. Aan de Uilenesterstraat elders in het dorp werd een nieuw Nysink gebouwd, nu nog altijd bewoond door 'n tak van de familie Niesink.

Steph Niesink uit Deventer en Charlotte Niesink uit Den Haag zijn de familiegenealogen. Steph spreekt voor zichzelf liever van naamonderzoeker, want het gaat hem vooral om de herkomst van de naam en het boerenleven van zijn voorouders in de Achterhoek. Hij is betrokken bij de plannen om op zondag 19 mei van dit jaar een grote familiebijeenkomst te houden in zaal De Smid in Keijenburg. Dat is dan op historische grond, want dit etablissement staat pal tegenover de Lindenhof.

De plannen voor een grote Niesink-dag werden aangezwengeld door Fred Niesink uit Bonteburg. Hij kwam in contact met zijn nicht Charlotte uit Den Haag, die in de archieven ginds veel naspeuringen deed. Via haar kwam Fred in contact met Steph in Deventer. Naamgenoot Hans Niesink uit Gaanderen sloot zich ook aan bij de werkgroep.

Legpuzzel

Het is de bedoeling dat de naam-

♦ De fraaie boerderij 't Niesink in Keijenburg vóór de sloop in 1969. (Foto Jan Goossens)

genoten op de grote familiedag hun oudheden, familieherinneringen en verhalen meebrengen, waarmee de legpuzzel misschien kan worden vervolmaakt. Ook zou er misschien stof bijeen kunnen worden gebracht voor een boekje. In de zaal zullen de diverse familietakken door middel van verschillende kleuren op de zeer uitvoerige stamboom herkenbaar zijn, uiteraard voor zover het nu allemaal bekend is, want het betreft een zeer wijdevertakte familie.

De naam Niesink is heel oud. De boerderij in Keijenburg oftewel op 't Gooy wordt al vermeld in 1394, in een pachtboek, veilig opgenomen in het Duits Staatsarchief in Düsseldorf. De hoeve moet vroeger tevens herberg zijn geweest. Nysink is een verkorting van Nijenhuisink, dus: behorend tot het nieuwe huis. Ook ergens in Eibergen moet trouwens een boerderij Niessink (hebben) gestaan. De familienaam komt er tweemaal voor, evenals een straatnaam Nies-

sinkkamp. 't Nysink of Niesink in Keijenburg werd in 1710 verkocht aan het Burgerweeshuis in Zutphen en sindsdien verpacht aan de familie Niesink. Het verpondingskohier van Hengelo in 1656 vermeldt op 't Gooy ook de boerderij Kleijne Nijnsink. Vanaf de verkoop in 1710 noemen de pachters zich naar de boerderij Niesink. Hun voorouders echter voerden nog geen vaste familienaam en waren daardoor veel moeilijker te traceren. Toch gaat de familiestamboom al terug tot

ongeveer 1600.

In Keijenburg en omgeving wonen diverse Niesinktakken, waarvan de onderlinge verwantschap ver teruggaat. Een bekend persoon was Jan Niesink, die 25 jaar kerkkoster was. Ook in de Velswijk (gemeente Zelhem) komt de naam veel voor.

Dat er nog fotomateriaal van het oude stamhuis Niesink bestaat, is te danken aan Jan Goossens uit Keijenburg. Hij heeft de boerderij voor de sloop van diverse kanten gefotografeerd. Jan liep ja-

renlang met een camera door het dorp om oude situaties vast te leggen. Het werd nauwelijks begrepen, want hij fotografeerde doodgewone dingen.

Pas nu begrijpen zijn dorpsgenoten waarom hij het deed, want het dorp is in enkele tientallen jaren sterk veranderd. Jan bezit een unieke fotoverzameling van oude huizen, bekende en markante inwoners en het oude straatbeeld van Keijenburg. Een fraaie document waar menig dorp jaloers op kan zijn.

9-D 20/1-1996

Een veel voorkomende naam in de Achterhoek, vooral rond Doetinchem, is Bergervoet. De naam telde echter ook na 1811 nog tal van varianten: Bergevoet, Bergervoort, Bergervoert en Bergevoort, zoals bij de volkstelling van 1947 bleek. Hoewel het een echt Nederlandse naam lijkt, is ze afkomstig uit Bislich aan de Rijn bij Xanten waar de naamdragers te boek stonden als Bergfurt.

In 1947 woonden van de 155 Gelderse naamdragers Bergervoet er 27 in Doetinchem. Ook kwamen takken voor in Hengelo, Wisch, Zelhem, Arnhem en Nijmegen. De variant Bergevoet, in Gelderland 172 keer vertegenwoordigd, kwam in Doetinchem 77 keer en in Gendringen 53 keer voor. Naamkundige J. Coenen vond de eerste vermelding van Bergervoet in 1787 in de statie Wijnbergen bij Doetinchem. Ook in Dichteren woonden in 1790 twee gezinnen Bergervoet: dat van Bernardus en van Stefanus.

Stefanus gaf bij zijn huwelijk in 1789 op dat hij uit Didam kwam. Maar in Didam blijkt hij in 1758 te zijn gedoopt als zoon van Henricus Voet. Omdat Didam in die tijd bij de graafschap Bergh hoorde, meende Coenen aanvankelijk dat de naam Bergervoet te verklaren zou zijn als 'Voet uit Bergh'. Maar dat bleek niet houdbaar, toen hij elders vond dat van ene Berent Voet of Bergervoet uit Herwen en Aerdts staat vermeld 'dat dezelve onder de gewone samenleving bij verkorting is genaamd geworden Voet voor Bergervoet'. Met andere woorden: de naam Bergervoet was de goegemeente wat te lang af en daarom sprak men doorgaans van Voet.

Bergervoet kwam de Rijn afzakken

Van voornoemde Stephanus blijkt ook de tak Bergevoet, dus zonder r, in Ambt-Doetinchem af te stammen.

De familie zou volgens overlevering via de Rijn zijn afgezakt naar Nederland. Dit kan kloppen, want Hendrik Bergerfurt, die in 1814 in Bergh huwde met Theodora Kraeijvanger, kwam uit het Duitse Rees en was in Bislich geboren. In Arnhem komt de naam Bergfurt nog voor, maar deze tak stamt weer af van een Bernardus Bergervoet uit Herwen en Aerdts, die oorspronkelijk ook de naam Bergfurt droeg en eveneens uit Bislich kwam. Dat de schrijfwijze allerminst eenduidig was, blijkt wel uit de huwelijksinschrijving van (vermoedelijk dezelfde) Bernardus.

Toen hij in 1797 ging trouwen werd hij ingeschreven als 'Bernardus Bergervoord, jongman, geboortig van Bislik'. De varianten Bergfurt en Bergervoord wijzen

♦ Het dorp Bislich aan de Rijn, waar stamvaders Hendrik en Bernardus Berge(r)voet vandaan kwamen. (Foto Hans Groene)

erop, dat de naam oorspronkelijk is ontleend aan een voorde, een ondiepe plaats waar een rivier kon worden overgestoken.

Planten

Dan nog enkele reacties: naaraanleiding van de aflevering over Planten (2-12-'95) kreeg ik van Joop Olminkhof uit Wehl een boekje, 'Hemel en Dampkring' van juli 1927, waarin ene dokter Planten uit Neede optrad als ooggetuige van de cycloon die op 1 ju-

ni 1927 de omgeving van Neede trof. De huisarts vertelde aan weerkundigen van het Meteorologisch Instituut te hebben gezien hoe voorwerpen, huisraad, kippen en stukken hout in een draaiende beweging omhoog werden gevoerd. Hij had het allemaal meegemaakt in de buurt van het stationsemplacement.

Mevrouw J.G. Kniest-Jansen in Gendringen zoekt contact met mensen die bezig zijn met een

stamboom 'Kniest'. Ook wil ze graag weten of er katholieke én protestantse takken zijn. Ze werd in 1973 benaderd door ene Clemens Kniest uit Californië, maar dat bleek geen familie. Voorts zoeken we voor deze serie gegevens over L. Tenkink, begraven op de oude begraafplaats in Gendringen, die aldaar in 1918 net voor zijn huwelijk overleed als gevolg van de Spaanse griep. Hij kwam van Tentink op Gelink 'van 'n zwatten barg' achter Kotten.

GD 27/1-1996

Familiekring Roes heeft eigen tijdschrift

rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen suggesties en aanvullingen 0543 472603

Al in 1950 verscheen een boek over Het Geslacht Roes. De gepensioneerde leraar en genealoog dr. W.P. Thijssen uit Hilversum was er de auteur van. Thijssen maakte gebruik van gegevens van notaris Steven Roes in Winssen, die ze had overgenomen van diens vader en voorganger B.A. Roes (1822-1904).

Roes senior met zijn lange witte baard stond bij Betuwse ambtenaren en pastoors bekend als 'die gekke notaris' die alles over de Roesen wilde weten en ze schreven vaak maar gauw iets op om van hem af te zijn.

Ook bleek Thijssen bereid te schipperen met bepaalde huwelijks- en geboortedata om met betrokkenen geen ruzie te krijgen. Door dit alles bevatte het boek, dat vooral over de Betuwse (Heterense) tak gaat, zoveel fouten dat Thijssen zelfs niet meer de moed vond het beloofde supplement uit

te brengen. Toch heeft Thijssen pionierswerk verricht, want de archieven waren in die tijd nog zeer ontoegankelijk en voor stamboomonderzoekers waren er nauwelijks faciliteiten.

Voor de Familiekring Roes was een en ander aanleiding om een eigen tijdschrift te beginnen, waarin stap voor stap de gegevens in het boek zouden kunnen worden aangevuld en verbeterd. Behalve namen en jaartallen wordt nu ook veel meer de vraag gesteld wat voor mensen die voorouders eigenlijk waren en hoe ze dachten en leefden. Maar ook is het doel van het tijdschrift om de andere takken meer te belichten, vooral de Achterhoekse. Want hier ligt ongetwijfeld de naamsoorsprong.

Secretariaat

Het redactiesecretariaat van het tijdschrift (Batavierenweg 4, 6616AR Hernen) is thuis bij de ex-dagbladjournalist Harrie Kolk-suit Hernen in de Betuwe (zijn moeder heet Roes). De vutter vertelt: „We hebben zo'n tweehonderd abonnees in binnen- en buitenland. Het losbladige tijdschrift verschijnt vanaf 1991 enkele malen per jaar. De A4-pagina's komen bij de lezers in een 4-rings verzamelmap." Voorzitter van de Familiekring Roes is mr. J.B.M. Roes, de huidige notaris in Beuningen.

De familie Roes valt qua herkomst in drie hoofdtakken uiteen, twee in de Achterhoek, oorspronkelijk vooral boeren, en de 'notaristak' in de Betuwe. Voor zover na te gaan was de verdwenen boerderij

♦ De Frans Roesstraat in Gaanderen, genoemd naar de bekendste Roes-telg: dialectschrijver in de Graafschapbode onder het pseudoniem Herman van Velzen. (Foto Hans Groene)

Ter Boeck in Oud-Gaanderen (deze stond kort bij het eveneens verdwenen klooster Bethlehem) het oudste stamhuis Roes. Berent Roessen (plm.1660 - plm.1730) trouwde in 1693 met de jonge weduwe Hendersken ter Boeck en nam waarschijnlijk toen deze boerderij over. Waar Berent vandaan kwam weten we niet. Gedacht kan worden aan Sinderen/Breedenbroek of Voorst, waar boerderijen staan met dergelijke namen, resp. de Roesse en het Roussenhuis. Maar Berent kan ook wel uit Gaanderen zelf afkomstig zijn geweest. Van de vele kinderen van Berent en Hendersken zijn de drie zoons stamvaders van drie hoofdtak-

ken: Derck (boer op Sax in Gaanderen, geb. plm. 1695), Jan (boer op het Holder in Breedenbroek, geb. plm. 1703) en Steven (boer op Ter Boeck in Gaanderen, geb. plm. 1705). Steven werd de stamvader van de Heterense tak. Zijn zoon Bernardus was aartspriester van Gelderland (kerkleider vóór het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie). Veel Roesen waren (zijn) maatschappelijk erg actief. Zo hebben ze bijvoorbeeld in Gaanderen een grote rol gespeeld in kerk, spaarbank en werkliedenvereniging. Ook zijn er heel wat paters en priesters in de familie. De betekenis van de naam Roes is onzeker. Gedacht kan worden

aan een uitgeweken Rus, maar eerder aan 'rus', een biesachtige plant die op drassige grond groeit. Van de zeventiende tot de negentiende eeuw wonen de Roesen aan weerskanten van de grens. Kijkend naar de grootste concentratie Roesen op dit moment zijn drie takken te onderscheiden: Ulft/Anholt, Megchelen en Doetinchem, waarvan de twee eerste waarschijnlijk van Berent afstammen. Voor de Doetinchemse tak is dat twijfelachtig.

Herman van Velzen

Interessant is het in de Roes-map na te gaan, waar de wortels liggen van de bekendste Roes-telg Frans (1902-1974) alias de volksschrijver Herman van Velzen. Hij stamt rechtstreeks af van Berent via de zogenaamde Jan- of Holder-tak.

Frans werd geboren in Gaanderen op 15 maart 1902 als zoon van bakker en landbouwer Franciscus Theodorus Roes, geboren 1833 in Rees, overleden 1907 in Gaanderen, en Geertruida Hendrika Zaalberink.

In mannelijke lijn teruggaand komen we vervolgens tegen: -Daniël Henricus (Heinrich) Roes, smid, geb. 1794 in Sinderen, overl. 1874.

-Joannes Theodorus Roes, landbouwer op Het Holder in Breedenbroek, 1756-1840.

-Joannes Roes, landbouwer op Het Holder in Breedenbroek. Hij werd geboren rond 1703 in Gaanderen op Ter Boeck als zoon van Berent Roes(sen) en Hendersken ter Boeck, overleden 1771 in Breedenbroek.

G.D. 3/2-1996

Michelbrink: oud landgoed onder Sinderen

Rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen suggesties en aanvullingen 0543 472603

Niet ver van de schilderachtige witte Antoniuskapel in Sinderen staat de boerderij Groot Michelbrink, bewoond door de familie Kemperman. In de volksmond spreekt men van de 'Grote Migchelt'. De rijke historie ervan is uitgeplozen door Harry Kolks uit Hernen en beschreven voor het familieblad Roes. Michelbrink of Miggelbrink komt als familienaam in de streek veel voor, o.a. in Ulf, Silvolde, Aalten en Doetinchem, met als varianten Mighelbrink en Migchelbrink.

De boerderij wordt al vermeld in 1367 als 'dat guet toe Michelbrinc' en behoorde toen tot het (nu verdwenen) kasteel Huis Sinderen. De naam Michelbrink wijst volgens de auteur op een wat hogere ligging in het lage broekland (brink), terwijl Michel- duidt op een plek waar recht werd gesproken, net als in de naam Megchelen.

De boerderij zal dus mogelijk als hof dienst hebben gedaan, het juridisch, administratief en bestuurlijk centrum van een goederencomplex. Kolks veronderstelt dat de boerderij al vóór 1367 is gebouwd op de terp, waarop oorspronkelijk de sterkte Wesenthorst stond, die in de twaalfde eeuw naar Gendringen verhuisde. Mogelijk is de hofomgebouwd tot een gewone boerderij. Eind zestiende eeuw is de boerderij Klein Michelbrink van Groot Mi-

♦ Het goed Groot Michelbrink in de buurt van de Antoniuskapel in Sinderen. (Foto Ron Nagtzaam)

chelbrink afgescheiden. Klein Michelbrink werd Berghs. Groot Michelbrinks Wisch' bezit.

Op een kaart uit 1727 van de pachtgoederen onder de heerlijkheid Wisch is duidelijk te zien hoe het landgoed Groot Michelbrink is ontstaan uit ontginningen (kampen) in een bosgebied. De boerderij wordt hier genoemd 'Grosze Michelbrincks Guth' en omvat zo'n zeven hectare aan bouwland.

Auteur Roes geeft uit die periode

vooral aardige gegevens over de pachten en verponding of oorslogsbelasting, die op Groot Michelbrink moesten worden opgebracht.

Derrick

In 1813 kon pachter Jan Hendrik Kemperman 'den Bouwhof groot Michelbrink' aankopen. Zijn achternaam was mogelijk afkomstig van de boerderij De Kempen aan de Kapelweg onder Silvolde. Deze familienaam is nog altijd met de boerderij verbonden. Het huidige

huis groot Michelbrink aan de Kroezendijk 12 in Sinderen dateert van rond 1800.

Dat de familienaam Michelbrink met haar varianten ongetwijfeld is terug te voeren op de Sinderense hoeve, blijkt uit een stuk van 1618-'19, waarin sprake is van een bewoner Derrick Michelbrink; in 1633 blijkt ene Wessel Michelbrink de pachter.

Hoe de lijnen van hieruit lopen naar de huidige naamdragers heeft Roes niet uitgezocht, omdat zijn onderzoek meer was gericht

op de Kempermannen en met name op naamgenote Hendrina Roes (van de tak van de boerderij Boskapel), die er vanaf haar huwelijk in 1827 boerin was en enkele jaren als weduwe en voogdes de scepter zwaaide. Haar man H.H. Kemperman overleed in 1843. Na enkele jaren hertrouwde ze met A. Lubbers, zoon van een Silvolde bierbrouwer. Doordat zoon J.E. Kemperman uit haar eerste huwelijk de hoeve later overnam bleef het gewonergeslacht toch Kemperman heten.

9.10.12-1996

Schoenmaker Fiering trok naar Lichtenvoorde

Hoewel de naam Fiering vanwege de uitgang -ing een typisch Oost-Nederlandse naam is, lijkt de herkomst uit Rotterdam en Den Haag merkwaardig. Tot dusver werd in familiekring aangenomen dat daar de wortels lagen. Maar recent onderzoek heeft aangetoond dat

familienamen zich niet verloor. Want verder teruggaand komen we toch weer in de grensstreek terecht, om precies te zijn in het Duitse Bochoolt.

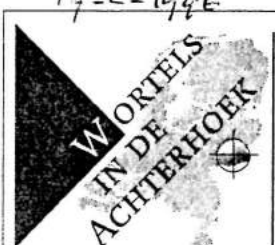
De bekende volkstelling van 1947 vermeldt in Den Haag geen enkele Fiering meer, maar in Rotterdam komt de naam nog tweenvoertig maal voor. In Gelderland waren in 1947 vierendertig naamdragers, van wie twintig in Lichtenvoorde. De schrijfwijze Fiering komt in 1947 in Gelderland ook 21 keer voor.

De wortels zoeken in Zuid-Holland is niet zo vreemd, want daar kwam de naam Fiering al eind achttiende eeuw voor. Het gezin van Theodorus Fiering en Helena van den Biggelaar schijnt kort na 1776 van Den Haag naar Rotterdam te zijn vertrokken; Theodorus was soldaat en rooms-katholiek.

Aansluiting op de tak in Lichtenvoorde krijgen we via ene Henricus Fiering, geboren in Den Haag in 1797. Als oudste zoon van Henricus Fiering en Henrica Voigt was deze Henricus in 1797 vernoemd naar zijn grootvader Henricus Fierinck, die getrouwd was met Magdalena Fondrie. Op dit echtpaar nu sluit de tak in Lichtenvoorde aan.

Boekholt

Weer een generatie teruggaand komen we tevens bij de oplossing van het raadsel van de oorspronkelijke herkomst. Henricus Fiering en Henrica Koskamp lieten

rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen
0543 472603

tussen 1736 en 1746 vijf kinderen katholiek dopen in Den Haag. Bij zijn huwelijk wordt de man ingeschreven onder de naam Hendrik Vierinck, 'jonge man van Boekholt'.

Boekholt is een oude Nederlandse benaming voor het Duitse Bochoolt. Trouwens ook aan de naam van zijn vrouw, Koskamp, is wel te zien dat ze ergens uit het oosten komt; ze blijkt geboren in het Land van Kleef.

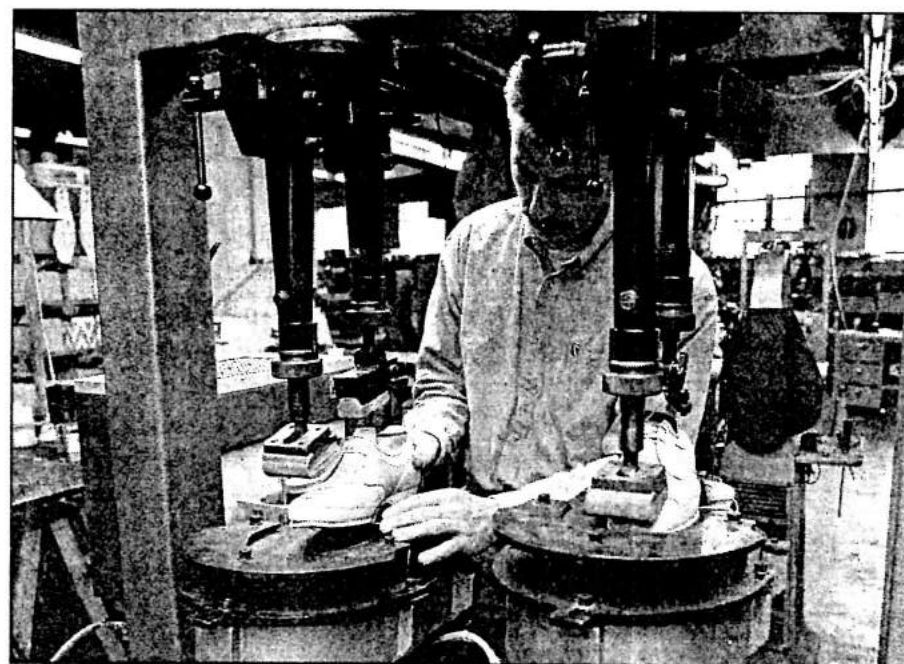
Als 'Feerinck' hetzelfde is als Fiering komt de naam zelfs in 1688 al in Winterswijk voor en daarmee

ADVERTENTIE

INDUSTRIËLE GASSEN

Struik

Hannoverstraat 1 Deventer,
tel. (0570) 62 32 70 fax (0570) 62 88 20

♦ Bij Gelria wordt de Lichtenvoordse schoenmakertraditie voortgezet. (Foto Willem Hissink)

zitten we dan toch weer volop in de Achterhoek. Wat de betekenis betreft moet worden gedacht aan de voornaam Fiere, verwant met Olivier. Ook de naam Fierkens komt in Oost-Gelderland voor. Het bestaan van een complete stamboom Fiering is niet bekend. De vermeldingen her en der blijven daardoor vooralsnog wat losse snippers. Bijvoorbeeld uit 's-Heerenberg, waar in 1896 Petrus Antonius Fiering trouwde en de naam, geschreven als Firing, ook nog steeds voorkomt.

Schoenmaker

In Lichtenvoorde blijkt in 1843 een huwelijk te zijn ingeschreven van de schoenmaker Pieter Hen-

drik Fiering met Hermina Janse. Deze Pieter Hendrik kwam van geboorte uit Den Haag, als zoon van een kommies Johannes Fiering (Firing) en Adriana de Vrch. En de ouders van Johannes waren weer de bovengenoemde Hendrik Fiering en Magdalena Fondrie. Misschien is Pieter naar Lichtenvoorde getrokken, omdat dit in die dagen een schoenmakersplaats bij uitstek was. De grote (momenteel van zijn leeuw beroofde) kei van Lichtenvoorde herinnert hieraan en zou door liefst honderd Lichtenvoordse schoenmakers naar de Markt zijn gesleept.

De leerfabriek Koninklijke Huls-

hof en de schoenenfabriek Gelria herinneren nu nog aan dit rijke verleden. Handwerk is de schoenmakerij allang niet meer, al wordt bij Gelria nog wel maatwerk geleverd. Het bedrijf legt zich namelijk toe op comfort- en gemaksschoeisel en semi-orthopedisch schoeisel voor dames.

ADVERTENTIE

ZEILMAKERIJ

Struik

Hannoverstraat 1 Deventer,
tel. (0570) 62 32 70 fax (0570) 62 88 20

♦ Het stamhuis Hoebink aan de Hoebinkweg 4 in Meddo. (Foto Willem Hissink)

De naam Hoebink valt uiteen in vier takken, waarvan de eventuele onderlinge verbanden tot dusver nog niet zijn gevonden. Doordat de naam vroeger van boerderij op bewoners overging, is ook niet waarschijnlijk dat alle Hoebinks vanouds elkaars bloedverwanten zijn. De tak Meddo lijkt de oudste rechten te hebben. De boerderij- en familienaam zal wel afkomstig zijn van de voor-naam Hubert of Hobbe.

Genealoog Antoon Hoebink uit Eindhoven (geb. 1934) komt op de volgende takken:

-De tak Groenlo, waarvan Lambert Hoebink de oudst bekende stamvader is. Hij huwde in 1761 met Aeltje Gijsbers van den Tweel in Nijkerk.

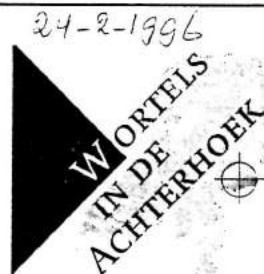
-De tak Haaksbergen van Gerrit Jan Hoebink, wever, geboren 1774, gehuwd met Fenneken Lenderink.

-De tak Winterswijk van stamouders Jan Hoebink en Elisabeth Reems.

-De Hengelose tak, waartoe de genealoog zelf behoort.

Meddo

Gezien de verspreiding van de naam Hoebink zal de boerderij Hoebink aan de Hoebinkweg 4 in Meddo, bewoond door de familie Zuidkamp, het meest oorspronkelijke stamhuis zijn. De naam is in Meddo inderdaad erg oud en komt al in 1428 als Huebinch of Hoybinck voor met Bernt Huebinck als pachter/bewoner. De grote hoeve is later verdeeld, zo-

Rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen
Suggesties en aanvullingen 0543 472603

dat er ook een Klein-Hoebink (Hoebinkweg 6/8) en een Hoebink-huisje is (Hoebinkweg 10) zijn, samen een heel buurtje vormend. Daarnaast is er in Meddo ook nog een huis de Strake-Hoebink (Weerkampweg 4), zo genoemd omdat deze is gebouwd op grond van Te Strake op 'Hoebink'.

Hengelo

De verdwenen Hengelose Hoebink-hof stond aan de Remmelinkdijk. Het schilderachtige L-vormige huis werd rond 1870 aangekocht door de familie Grobben en rond 1965 afgebroken.

Klaarblijkelijk heeft de (katholieke) Hengelose familietak haar naam ontleend aan dit huis, want de oudste voorvader komt als Harman Jolinck uit Eldrik bij Doesburg. Zijn zoon is Arent Harmsen, gehuwd in Hengelo in 1680 en

Hoebink: flinke boeren en krasse ambachtslieden

1691 met resp. Geudeken Huijsinck en Hermken Eskens. Pas de volgende generatie noemt zich Hoebink. We zien dan achtereenvolgens in mannelijke lijn:

-Celle Hoebink (uit het tweede huwelijk), huwt in 1719 in Hengelo met Leisabeth Jansen, hertrouwt in 1744 met Henrica Janszen.

-Arent Hoebink (uit het eerste huwelijk), getrouwd in Hengelo in 1744 met Elisabeth Enink, hertrouwt in 1755 met Catharina Berenschot.

-Willem Hoebink, 1772-1855, landbouwer, gehuwd in 1805 in Hengelo met Fenneken Abbink (kerk Keyenborg). In de Velswijk bewoonden ze het Hemmekink, dat door hen werd aangekocht.

-Derk Hoebink, 1814-1898, metselaar, in 1847 getrouwd met Theodora Christina Nienhuys uit Steenderen. Derk Hoebink verbouwde in de periode van 1 augustus tot 29 november 1885 als metselaar een schoolgebouw in Hengelo tot gemeentehuis; volgens de rekeningen werkte hij hieraan 63 uur tegen 9 cent per uur.

-Antonius Johannes (Antoon) Hoebink, 1862-1963, klompenmaker, geboren in Warnsveld, in 1893 gehuwd met Alberta Maria Seesing. Antoon Hoebink liep tot op 84-jarige leeftijd zondags te voet naar

de kerk, een stand van ruim vier km. Tot zijn zeventigste was hij klompenmaker. Hij werd honderd jaar. Zijn geboortehuis staat aan de weg 'Wichmond-Baak' onder Warnsveld. Alle nog levende nazaten Hoebink in Hengelo en omgeving stammen af van Antoon. Hij had zijn klompenmakerij in de later gesloopte voormalige herberg 't Anker aan de Lankhorsterstraat in Hengelo, waar hij woonde vanaf 1864. Hij verhuisde dus op tweejarige leeftijd.

-Hendrikus Albertus (Henk) Hoebink, 1904-1973, geboren in Hengelo, gehuwd in 1932 in Eindhoven met Martina Johanna Maria Schoonus, geboren in Zutphen, later wonend op de Baakermark. Henk trok als ambulante kleermaker het land door, maar bleef 'plakken' in Eindhoven.

-Antonius Albertus Johannes Hermanus Hoebink, geboren 1934 in Eindhoven, glasinstrumentmaker, in 1958 gehuwd met Rosalie Gerarda Steenssens.

Slachter

Een andere zoon van klompenmaker Antoon Hoebink was de bekende huisslachter Dorus (Th.B.) Hoebink in Hengelo, die dat beroep in 1968 liefst zestig jaar in de hele streek had uitgeoefend. Het

werk ging door van 's morgens drie uur doortot 's avonds tien. Hij slachtte nog voor een kwartje en een of meer borrels per varken. Op 74-jarige leeftijd velde hij nog ruim honderd varkens per jaar. Hij was erg veelzijdig, want naast het slachtersvak was hij ook timmerman, klompenmaker en monsternemer van de zuivelfabriek.

Aleijda Margaretha Hoebink (een zuster van klompenmaker Antonius) was getrouwd met de Ruurlose schoenmaker Dorus Klein Antink (1848-1930). Hij moet een markant en humoristisch figuur zijn geweest.

De buurjongens keken vaak door het opgeschoven raam in zijn 'schoolkamer', waar hij al werkend allerlei verhalen en weersvoorspellingen gaf. Als hij begon te vertellen met donderend stemgeluid zei hij: „Stille noeis, ie wet d'r niks of, ik zal 't ow is vertellen'. Vaak riep hij een knaap bij zich met de woorden 'hier mien jungskén, he'j wat van mien' en de argeloze jongen kreeg dan een 'uitgekewde tabaksproeme' in de hand gedruwd, terwijl de schoenmaker in bulderend lachen uitbarstte. Zijn pruimerij kwam hem als schoenmaker goed van pas: „Niks is zo goed veur 't leer as tabakspieje' wist hij.

Vonderhorst is een overzichtelijke familie

rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

Vonderhorst is een voorbeeld van een familienaam die heel duidelijk aan een bepaalde gemeente is verbonden, in dit geval Wisch. Geen wonder, het aloude stamhuis Groot Vonderhorst staat in Silvolde. Doordat de familie vroeger weinig mannelijke afstammelingen had die de volwassen leeftijd bereikten, kreeg de naam maar zeer beperkte verspreiding.

Op dit moment komt de familienaam voor in Aalten, Dinxperlo, Gendringen en Silvolde, zo weet Anny Luiten-Vonderhorst uit

Varsseveld te melden. Haar broer woont in Bennekom, zodat de familienaam tegenwoordig ook daar voorkomt. Vonderhorst is vanouds een echte boerenfamilie, waarbij het opvalt dat op dit moment niemand meer boer is. Wel zijn er nog telgen werkzaam in de tuinderij. Het stamhuis aan de Geurinkstraat 5 in Silvolde is verbouwd tot dubbel woonhuis en wordt vanaf augustus 1989 niet meer door overeenkomstige naamdragers bewoond. Anny's moeder en oom Johan (89) wonen nu aan de Korenweg in Silvolde.

De grote volkstelling van 1947 meldt voor Gelderland elf naamgenoten, van wie twee in Aalten, een in Gorssel, een in Winterswijk, vijf in Wisch en twee in Zelhem. Overijssel telde in 1947 tien naamdragers, negen in Enschede en een in Hengelo. (Bij de naamdragers zijn ook de aangetrouwde vrouwen inbegrepen.) In Enschede kwam de naam in de vorige eeuw nog niet voor en over een mogelijke verbinding Silvolde-Enschede is niets bekend.

Nassau

In Varsseveld komt de naam vooral voor tussen 1798 en 1800, in Silvolde al veel eerder, vanaf 1643,

♦ De voormalige boerderij Groot Vonderhorst in Silvolde. (Foto Hans Groene)

toen Jan op de Vonderhorst trouwde. Misschien was de boerderij een aanzienlijk goed, want bij doop van zijn zoon Derryc was niemand minder dan 'Graf Hen-

dric van Nassau' doopgetuige. In 1676 huwde ene Geert Broeker uit 'Sillevolt' met plaatsgenote Beerntien Vonderhorst, dochter van Reint op de Vonderhorst.

Geert wordt later eveneens Vonderhorst genoemd; hij is dus klaarblijkelijk op het stamhuis komen wonen. Ook in Terborg komt de naam (Op de) Vonder-

horst vroeg voor, ook als Funderhorst.

De boerderij in Silvolde moet dus het oudste stamhuis zijn. Het staat vermeld als 'Die Vonderhorst' in een lijst van goederen die aan het grafelijke Huis Bergh hadden toebehoord en vermoedelijk in 1606 aan de graaf van Zutphen kwamen.

Ook in de oost-Achterhoek kwam (komt?) een huis Vonderhors (zonder t) voor; volgens een aardrijkskundig woordenboek uit 1874 stond het toen 'op een uur loopafstand zuidwestelijk van Winterswijk'. Maar als familienaam kwam of komt Vonderhorst in Winterswijk niet voor. De naam van beide huizen is waarschijnlijk te verklaren als: 'hoogte bij een smalle brug'.

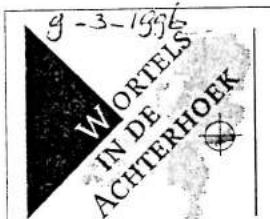
Treffend is, dat dwars door de vroegere gronden van Groot Vonderhorst in Silvolde de Berge-slagbeek stroomt, een beek die van Lintelo komt en uitmondt in de Oude IJssel. Toen Anny Luiten-Vonderhorst nog in haar oudershuis woonde werd er veel geschaapt en gezwommen. In de uitweg van de boerderij zit nog altijd een brug over deze beek. Misschien lag hier ooit het bedoelde vonder?

2-3-96

Dijker en Dieker: werken aan de dijk

Als ene Mathias van Bingeren in 1714 trouwt met Anna Dijker, neemt hij de naam Dijker over, in de streektaal Dieker. Anna is een dochter van Lubbert, wiens vader Lambert voor zijn huwelijk Hols heet. Hij wordt genoemd 'Lambert Hols op Dijkkerstede gelegen in Oosseld'. Dus ook hij komt van elders en neemt de huisnaam over.

Hieraan is te zien dat in Oosseld bewoners naar Achterhoeks gebruik naar hun boerderijen werden genoemd en bij verhuizingen dan ook een andere naam aannamen. Aan de andere kant van de Oude IJssel, bijvoorbeeld in Wijnbergen, was dat voor zover bekend niet zo. Daar droeg men een min of meer vaste familienaam, hoewel boerderijnamen er wel degelijk bestonden en bestaan. Merkwaardig: hoe oostelijker in

rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen suggesties en aanvullingen 0543 472603

de Achterhoek, hoe belangrijker de boerderijnaam wordt. In de gemeente Doetinchem staat dus het stamhuis van de Diekers, in het verpondingscohier van 1650 al vermeld als 'Dijckersguet in Oesselt'. De naam zal afkomstig zijn van het beroep van dijkwerker, waarbij moet worden aangekend dat niet direct aan zee- of rivierdijken hoeft te worden gedacht.

Begaanbaar

Ook veel Achterhoekse wegen worden dijken genoemd. Deze wegen werden opgehoogd met aarde uit langsliggende sloten, om ze bij hoog water begaanbaar

te houden. Waar dat niet lukte sprak men van 'zomerdijken', die alleen in de zomer begaanbaar waren.

Het Dickergoet behoorde tot de bezittingen van Wisch, want in 1660 wordt het door 'Georg Ernst, Graeve to Limborch en Bronckhorst, Heere tot Stijrumb (Stirum), Wisch, Borculo en Lichtenvoorde, Erbbannerheer des Furstendoms Gelre en Graafschaps Zutphen' (even slikken) voor opnieuw zes jaar verpacht aan Lambert ten Dicker.

Maar binnen de stadsmuren van Doetinchem kwam de naam al 130 jaar eerder voor. In de stadsrekening over 1530/'31 staat dat ene Lambert Dyker stadswaker was. Hij maakte ook af en toe de markt schoon. Een dorstig type waarschijnlijk, want hij liet zich uitbetalen in bier. Eeuwenlang hebben de Dijkers in de stad gewoond en mogelijk nazaten van

Lambert beoefenden het kuipersvak: Jan en Hein Dycker aan de Korte Heezenstraat hadden naast de kuiperij ook een café.

Een ander ambacht, dat van schrijnwerker, werd uitgeoefend door Bernardus Johannes Dicker. Hij werd in 1816 in de Bollestraat geboren en overleed in 1866 in Aalten, waarna zijn vrouw met vijf kinderen naar Amerika emigreerde.

Treffend is trouwens dat de voornaam Lambert vaak opduikt in combinatie met de achternaam Dijker/Dieker. Is het toeval dat in 1417 ook op het goed Yckingh in 't Gooy bij Zelhem ene Lambert Dyc-kingh woont?

Lambert

Die voorkeur voor de voornaam Lambert geldt ook voor de Berghse (boeren)tak. Daar is het zelfs zo sterk, dat ook de dochters allerlei vrouwelijke naamsvarianten krijgen toegemeten zoals Lammerdina, Lambertje en Lambertina.

Hoe de Diekers in Bergh terecht zijn gekomen is niet moeilijk na te gaan. Als namelijk Engelbert Dieker in 1727 voor de dominee in Zeddam trouwt met Maria Limbeek, wordt keurig vermeld dat hij uit Doetinchem komt. Engelbert is bierbrouwer, maar ook molenaar op de torenmolen, niet

♦ Het boerderijtje Dickersgoed of Den Dieker aan de Ooimanlaan in Oosseld. (Foto Hans Groene)

eens zo'n vreemde combinatie als we weten dat bier uit graan wordt gemaakt. Zijn dochter Berendina trouwt in 1768 met de Zeddamse timmermansbaas Cornelis Varwijk.

De Dijkers/Diekers hebben in

Bergh altijd een aardig partijtje meegeblazen. Was Engelbert al rotmeester (buurtmeester) in Zeddam, nazaten waren raadsleden (C. Dijker 1828-1837, J. Dieker 1909-1918) en wethouder (J. Dieker 1913-1918). In (Klein)Azewijn

waren het ook niet de minsten. Zo was Piet Dijker in 1889 medeoprichter van de Azewijnse schutterij Wilhelmina. In Azewijn komt de naam Dijker nog voor, in Doetinchem en Wijnbergen Dieker, in 's-Heerenberg Dijker.

JS 9-3-1996

ADVERTENTIE

HIJSKETTINGEN
staaldraad, span- en hijsbanden

Struik

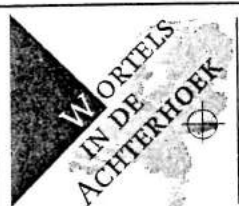
Hannoverstraat 1 • Deventer
Tel. (0570) 623270 • Fax (0570) 628820

ADVERTENTIE

INDUSTRIËLE GASSEN

Struik

Hannoverstraat 1 Deventer,
tel. (0570) 62 32 70 fax (0570) 62 88 20

rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmen
suggeries en aanvullingen
0543 472603

Op de oude begraafplaats aan de Wiekenseweg in Gendringen ligt een grafzerk met de naam Tenkink. De naam was me al jaren geleden opgevallen omdat je deze eerder in Winterswijk zoekt. Maar ook omdat de begravene blijkens de nog net leesbare letters op de zerk maar 31 jaar oud werd.

Hubertus Hermanus Tenkink, geb. Winterswijk 24 mei 1887, overl. Gendringen 8 juni 1918 staat op de gebarsten grafplaat, die schuilgaat onder een zwaar uitgegroeide conifeer tegen de hoge beukenheg rond de overwoekerde dodenakker. Een oproep in deze rubriek om informatie leverde mij een uitnodiging op bij de Tenkinks op 't Gelink, pal aan de grens in Kotten bij Winterswijk. In dit prachtig glooiende land ligt 't Gelink onder zware eiken met een enorm boerenhof. Er gaan oude verhalen over jenever-smokkelarij en een begraven kozak uit de Franse Tijd. Bewoner Gerrit Tenkink (72) weet ook alles van Bertus af; het was zijn oom, die op 't Gelink werd geboren en officieel Lub-

Tenkink: scholtenboeren langs de grens

bartus Hermanus Tenkink heette.

Hij vertelt: „Onze grootouders Gerrit Tenkink (1853-1893) en Janna Dedrica Anna Bessinkpas hier op 't Gelink zijn allebei jong gestorven. Grootmoeder overleed in of rond 1891 in het kraambed; twee jaar later overleed ook grootvader en de weeskinderen moesten allemaal het huis uit. Mijn vader Jan Hendrik (1883-1944) ging toen als negenjarige naar zijn moeders oudershuis de Ravenhorst, naar de familie Bessinkpas.”

Oom Albert (vader van Willem Tenkink van de Romienendiek in Aalten, die me ook van informatie voorzorg) ging naar zijn vaders oudershuis, 't Ros in 't Woold. Oom Bertus ten slotte ging naar het echtpaar Tenkink op de Wals bij Gendringen, die alleen een dochter had. Hij zou er later als haar pachter het boerenbedrijf overnemen.

Ziekte

Bertus kreeg verkering met Jans Keuper, een zuster van de grote boer Bart Keuper uit Megchelen en zou met haar gaan trouwen, om vervolgens de boerderij van oom en tante over te nemen. Maar van het toneel des levens heeft niemand een program. De pas 31-jarige Bertus werd opeens ernstig ziek. Dokter Van Hengel uit Gendringen stond voor een raadsel. Hij herkende de ziekte niet en kon geen diagnose stel-

len, want Tenkink was op 8 juni (datum volgens de grafzerk) het eerste Gendringense slachtoffer van de Spaanse griep, maar waarschijnlijk ook de eerste in heel Nederland. Na hem zou de beruchte pandemie van 1918 wereldwijd nog miljoenen mensen naar het graf slepen.

Hoe had hij de ziekte zo gauw opgelopen? Pas eind mei had het persbureau Reuter uit Madrid gemeld dat de koning van Spanje en enkele ministers een geheimzinnige kwaal hadden, die intussen dertig procent van de Spaanse bevolking teisterde. En volgens de officiële lezing kwam de ziekte pas op 10 juli ons land binnen bij Elten en Emmerik.

Ze openbaarde zich met hoge koorts, hoofdpijn en algehele vermoeidheid. Volgens de Centrale Gezondheidsraad kon het besmettingsgevaar worden verkleind door veel frisse lucht en voorkomen van inademen van stof. Er werd een speciaal 'stofzuigtoestel' aangeprezen en er verschenen advertenties met allerlei middeltjes. Ondanks dat alles vielen er in oktober landelijk al 5506 slachtoffers en in november zelfs 16.960; in totaal stierf uiteindelijk ruim vier procent van de Nederlandse bevolking aan de ziekte.

Na overlijden van Bertus Tenkink hertrouwde Jans Keuper met boer Seinhorst, die in plaats van Bertus Tenkink pachter werd. De boerderij werd later voortgezet door hun dochter, getrouwd met D. te Pas.

Door overlijden van de ouders Tenkink-Bessinkpas hadden de kinderen de bezittingen in en rond Kotten geërfd. Zo bezat de jonge Bertus zo'n dertig hectare grond over de grens in Oeding, die hij verpachtte. Na zijn overlijden kwam dit bezit weer aan zijn broers.

Voornaam

De boerderij Gelink aan de 'Zwatten Barg', al vermeld rond 1336, wordt door de Winterswijkse historicus Stegeman samen met het Mensink in Kotten genoemd als enige oorspronkelijk 'eigenhorige' hofsteden in het kerspel Winterswijk. De Gelinks en later de Tenkinks waren dan ook voornamelijk burgers en scholtenboeren. Ook de bekende scholte en grootgrondbezitter J.B.G. Tenkink (overleden 1977) op 't Lintum in 't Woold behoorde tot de familie; zijn vader was een broer van de grootvader van Gerrit en Willem. J.B.G. was een van de laatste echte scholten, een man met grote maatschappelijke invloed. „Zou iemand in Amsterdam een brief hebben gepost met als adres uitlopend 'J.B.G. Winterswijk', dan zou die feilloos zijn aangekomen” zo weet Gerrit Tenkink. De bekende scholte van 't Lintum komt ook voor op de onlangs verschenen Achterhoek-video, tv-beelden uit de zestiger jaren van 'Van Gewest tot Gewest'.

De Tenkinks kwamen op de Wals in Gendringen terecht doordat Jan Willem, broer van grootva-

der Gerrit, vanuit 't Ros daarheen trok. (Ook op de Runsvooit in Hummelo zat voorheen een Tenkinktak).

De oorsprong van de Tenkinks zou volgens familie-overlevering liggen in het Duitse Rhede, waar nog het kasteeltje Haus Tenkink staat. Opvallend in de stamboom zijn de vele huwelijken tussen telgen van scholtenfamilies over en weer, natuurlijk bedoeld om de bezittingen bijeen te houden. De geschreven familiegeschiedenis begint bij Johan Tenkink in Ratum, in 1624 getrouwd met Baetken thoe Lintum, overleden 1662.

In rechte mannelijke lijn vinden we vervolgens:

- Jan Tenkink op Tenkink X Aaltjen Geesink en in 1674 Ennen Ebbink uit Süldlohn
- Jan Tenkink op Tenkink X Ennen Rennerdink in 1694
- Jan Tenkink op Tenkink, geboren 1695, X Geertjen Boeyink in 1741
- Harmen Jan Tenkink op Tenkink, 1748-1810, Heer van Wals, koopman X Janna Hendrika Arents en in 1799 en Catharina Kössink in 1801
- Gerrit Tenkink op 't Lintum Woold 1793-1861 X Johanna te Lintum in 1817
- Hendrik Jan Tenkink op 't Ros 1820-1882 X Josina Willemina Kuiper
- Gerrit Tenkink op Geelink, 1853-1893 X Janna Dedrica Anna Bessinkpas (de ouders van Bertus).

♦ Lubbartus Hermanus Tenkink stierf jong aan de Spaanse griep van 1918. (Foto D. Voerman Winterswijk)

G.D. 16/3-1996

WOORTELS IN DE ACHTERHOEK

rubriek over familie- en boerderij-
namen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543
472603

Bertus Tenkink was het eerste
slachtoffer van de Spaanse
griep van 1918 in Nederland. In
deze rubriek van vorige week
konden we geen andere con-
clusie trekken. Spaanse griep
heet in de Tenkink-familie im-
mers nog steeds de officiële
doodsoorzaak van 'Ome Ber-
tus'. Een opmerkelijke brief-
wisseling, die na verschijning
van het artikel boven water
kwam, zegt echter dat er waar-
schijnlijk toch meer aan de
hand was.

„Ik kan geen zekerheid krijgen”,
zegt Dick te Pas (71) in Gendrin-
gen. „Maar dit is allemaal toch
wel opvallend.” Hij toont bij de
uitgespreide oudheden op de ka-
mertafel een stapeltje nota's van
het NH Diaconessenhuis in Arn-

hem, op naam van Bertus Ten-
kink, waarin sprake is van een
reeks behandelingen met de
'kunstzon'. Uit de data is op te ma-
ken dat de behandelingen al zijn
begonnen in juni 1917, een jaar
dus voor Bertus' vroege dood.
„Bertus zal die reizen naar Arn-
hem en - voor toen - hoge kosten
niet voor niets hebben gemaakt”,
veronderstelt Te Pas, wiens vrouw
een dochter is van Jans Keuper.
Jans stond op het punt met de Kot-
tense scholtenzoon te trouwen,
toen deze als 31-jarige overleed.
Later trouwde Jans met Willem
Seinhorst van Huusboer in Sinder-
ren.

Wat heeft Bertus Tenkink geman-
keerd? Stierf hij inderdaad aan de
Spaanse griep? Mogelijk was de
oorzaak toch een andere. Na zijn
overlijden kwam er een geschrok-
ken condoleancebrief van de
moedervan het Diaconessenhuis,
die schreef dat ze het overlijden
niet had verwacht omdat Bertus
zo gezond leek en omdat zijn oog
zo goed heelde.

Hieruit valt volgens een woord-
voerder van het tegenwoordige
diaconessenhuis, nu een onder-
deel van het ziekenhuis Rijnstate,
af te leiden dat Bertus Tenkink
moet hebben geleden aan lupus,

een vorm van huidtuberculose.
Het is een ziekte die zich door-
gaans openbaart vóór het dertig-
ste levensjaar, vooral in het ge-
zicht. Ze gaat gepaard met weef-
selverval en onder andere ver-
schrompeling van de oogleden.
Vaak ook met long-tbc en als com-
plicatie huidkanker. Als remedie
werd de koolspitslamp of hoogtez-
on ('kunstzon') toegepast, die de
aanmaak van vitamine-D bevor-
derde. Tegenwoordig zijn er goe-
de medicijnen en is lupus net als
tbc geen ernstige ziekte meer.
Maar vroeger overleden er nogal
wat mensen aan.

't Wieske

Dick te Pas heeft nog meer mate-
riaal van Bertus Tenkink. Zoals de
oproep voor de keuring voor de
Landstorm in 1917 en een brief-
wisseling over Bertus' bezittin-
gen, zo'n 28 hectare, over de grens
in Oeding. In 1916 had Duitsland
de vermogensbelasting inge-
voerd en vanaf dat moment lag
Bertus met de Duitse instanties in
de clinch over de hoogte van de
aanslagen. Op 12 april 1918
schrijft zijn broer Jan op 't Gelink
in Kotten in een brief dat Bertus
weer naar Oeding moet voor be-
lastingszaken. Maar omdat Bertus

geen pas heeft, neemt de broer
aan dat hij het weer moet opknep-
pen. Jan raadt Bertus aan de boer-
derijtje 't Wieske in Oeding te ver-
kopen aan ene Seybel, die er
22.000 mark ofwel 13.000 gulden
voor wil neertellen. Meer is het
volgens Jan niet waard, doordat
de pachter maar drie koeien heeft
en de grond heeft laten verarmen.
Of de verkoop is doorgegaan? En-
kele maanden later kreeg de
broer zijn deel van de Duitse gron-
den als erfenis.

Betreffende de boerderij van Ten-
kink moet nog iets worden aange-
tekend bij het artikel van vorige
week. In 1921, drie jaar na overlij-
den van Bertus (8 juni 1918),
kwam Willem Seinhorst, echtge-
noot van Jans Keuper, als pachter
op de boerderij in Gendringen (in
Wieken). Hij bleef er tot 1938.
Toen kocht hij de boerderij van de
erven Semmelink op de Wals bij
Gendringen.

Het Tenkinkhuis werd toen ge-
kocht door Jan Uenk, afkomstig
van 't Spieker tussen Sinderen en
Lintelo. Het grote Tenkinkhuis
aan de Ringweg 5 in Wieken is nu
geen boerderij meer; het voorhuis
wordt bewoond door de kunst-
enaar Jozef Kemperman, in het
achterhuis zit een autobedrijf.

♦ De boerderij in Wieken, waar Bertus Tenkink bij zijn oom en tante woonde. (Foto Hans Groene)

Q.D 23/3-1996

Rond scholtengoed 't Lintum in 't Woold

In de Tweede Wereldoorlog kwam er een portretschilder bij Tenkink op 't Lintum in 't Woold. Omdat hij geen werk had, vroeg hij vader L.J.H. Tenkink (1867-1952) of die wilde poseren. Het werd een prachtig groot schilderij, waarop de markante scholtenboer in zijn vaste pose zijn zwokkepijp zit te roken, met de lucifers paraat in de andere hand voor het geval de pijp weer eens zou uitgaan. De schilder hoopte natuurlijk dat Tenkink het portret vervolgens zou kopen, maar die vond het te duur. En... de schilder vertrok met zijn kunstwerk.

De 85-jarige Mientjen Tenkink-Esselink op 't Lintum vertelt verder in haar mooie Winterswijkse dialect. 'In 1978 kwam er opeens een vreemde man hier aan de deur met een groot geval onder de arm, verpakt in zwarte doek. Hij vroeg mijn man te spreken, maar die was juist een jaar tevoren overleden. Dat speet hem geweldig. Hij kwam namelijk het schilderij brengen. Ik viel zowat van verbazing achterover toen ik het prachtige portret van mijn schoonvader zag. Toen ik vroeg wat het kostte zei hij dat mijn man het vroeger al betaald had'. Hoe was het gegaan? De kunstenaar was na de oorlog naar Zuid-

Rubriek over familie- en boerderijenamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

Frankrijk verhuisd en had het portret meegenomen. J.B.G. Tenkink had het in stilte aan de man betaald en gevraagd het bewaren tot na overlijden van zijn vader. Daarom kwam de maker het na zijn terugkeer naar Nederland afleveren. Het bewuste portret hangt nu in de woonkamer van de krasse Mientjen op 't Lintum. Een schilderij met een verhaal.

Mientjen

Alles op dit eeuwenoude Wooldse landgoed heeft een verhaal. Op het ruime erf staat een fraaie pomp. Er omheen staan de grote boerderij met het jaartal 1780, een keurige schuur en de woning van Mientjen, die in 1935 werd gebouwd.

BREDEVOORT - De afdeling Achterhoek van de Nederlandse Genealogische Vereniging houdt zaterdag 20 april een bijeenkomst in Bredevoort. In zaal Ons Huis spreekt dr. E. Elenbaas-Bunschoten over het publiceren van genealogische boeken. Aanvang 14 uur. Ook niet-leden hebben gratis entree. In de zaal begint om 13 uur het uitwisselen van genealogische gegevens. Om 10 uur 's

Bijeenkomst genealogie in Bredevoort

morgens gaat de genealogische boekenwinkel van J. Bloemendaal aan de Prinsenstraat 10 open. Verder is ervoor de genealogen om 13 uur een demonstratie boekbinden aan 't Zand 21A in Bredevoort.

Als Mientjen naar buiten kijkt ziet ze in gedachten weer de drukke bedrijvigheid van vroeger dagen, toen op de scholtenhoeve nog meiden, knechten en hulpen rondliepen, zodat men soms met tien man aan tafel zat. In de schuur aan de overkant was de timmerkamer. Daar werkte vaak de timmerman die van alles maakte van het hout uit de eigen bossen van 't Lintum. In mei en november kwamen vroeger de pachters o.a. uit Gendringen op de fiets hun pacht betalen en hadden dan meteen hun uitstapje. Waar nu de auto staat (Mientjen rijdt nog auto) stond vroeger het rijtuig. 't Lintum ging met de tijd mee. Op de plek waar in 1935 de wo-

ning verrees, stond vroeger in de grote bongerd nog een bakhuys of spieker met opkamer, keukentje, kelder en broodoven. Deze oven werd later nog wel gebruikt voor het drogen appels en peren. In het bakhuys werden ook wel de pannekoeken gebakken, dan had men in de woning niet zo'n last van de reuk.

J.B.G. Tenkink werkte in de drukke tijd wel mee op de boerderij van zijn zwager, maar was toch meer bosbouwer en jager. Elk voorjaar was er op 't Lintum een houtverkoop. Er werden dan percelen hout klaargemaakt: het minder mooie als storm- en kap hout, het mooie als boerengeriefhout. Met de kerst verdwenen

er vaak sparretjes. Tenkink zag er eens een paar klaarliggen om te worden opgehaald en legde er een plankje bij met het opschrift: „Kerstbomen steelt men niet.“ Ze werden toen niet opgehaald. Kort bij het huis staat een bosje van Amerikaanse eiken, die in de vorige eeuw als jonge pootboompjes bij een bezoek zijn meegebracht door de geëmigreerde Wooldse familie Bennink.

Macht

Gerrit Tenkink van 't Tenkink in Ratum trouwde begin vorige eeuw op 't Lintums in door zijn huwelijk met Johanna te Lintum. De familienaam Te Lintum komt nog steeds voor in de Achterhoek. Een bekende telg was tekenaar en schilder Piet te Lintum. Na Gerrit Tenkink boerden achtereenvolgens de opvolgende generaties Jan en Lubertus als scholtenboeren op 't Lintum.

„Ach“, zegt Mientjen. „Je leest vaak over die enorme macht van de scholtenboeren, maar dat valt allemaal reuze mee. Ze hadden wat meer land en huizen dan anderen doordat hun voorouders aan ontginning van woeste grond hadden gedaan. En ze hadden vaak veel nevenfuncties. Maar ze leefden zuinig en hebben veel geld in natuur gestoken.“ Het is tegenwoordig moeilijk zo'n landgoed op de been te houden.

♦ Lubertus Jan Hendrik Tenkink (1867-1952) met zwokkepijp op het schilderij van 't Lintum. (Foto Hans Groene)

De kosten zijn hoog en bosbouw levert geen geld meer op. 't Lintum verloor door hoge successierechten en erfrecht de bijbehorende boerderijen. Maar: de oude

kern is er nog. Voor- en achterhuis van de oude boerderij zijn apart verhuurd en het geheel wordt zo goed mogelijk onderhouden. 't Lintum is het waard.

9D 30/3-1996

Amsterdams bezoek aan boerderij Baneman

Veel mensen verlangen er naar de plek te bezoeken waar eens de wieg van hun naamgevers stond. Zo ook het echtpaar Jacob en Bep Baneman uit Amsterdam. Ze kregen een waardevol geschenk van kinderen en kleinkinderen aangeboden ter gelegenheid van het zestigjarig huwelijksfeest: een busreisje met de hele familie naar historische grond in Geesteren bij Borculo. Waar tot rond 1800 de directe voorouders van de Amsterdamse familie woonden, verleende nu de familie Krukerink gastvrijheid aan een onbekend en zich toch 'thuis' voelend gezelschap.

Een bus met liefst zesentwintig personen draaide het erf op van de boerderij op Kulsdom 10, hoek Banemansdijk. De ontvangst was groots. Op de versierde boerendeel, tussen de koeien, werd het gezelschap een ouderwetse koffietafel voorgezet. Ook werd het melkvee- en zeugenbedrijf bekeken. Zelfs trad een koortje van mevrouw Krukerink jr. op. Grappig was het moment waarop de twee Wimmen samen op de foto gingen: de echte Wim Baneman en bewoner Wim Krukerink, die in de volksmond ook 'Wim Baneman' wordt genoemd.

Kleermaker

Een prachtige dag, zo kijkt het jubilerend paar terug. Jacob Bernar-

Rubriek over familie- en boerderijen, door Henk Harmsen. Suggesties en aanvullingen: 0543-472603.

dus Baneman (85) was liefst vijftig jaar in dienst van een bouwbedrijf in de hoofdstad, als timmerman en later hoofdvoeder. Als zodanig werkte hij nog aan de restauratie van het voormalig Burger Weeshuis tot Amsterdams Historisch Museum. In 1975 werd hij koninklijk onderscheiden. Bep Baneman-Haafkens (83) had als huisvrouw de zorg voor zes kinderen en heeft fotografie als hobby; ze heeft een grote collectie dia's en foto's. Zoon Ben uit Hoorn is de familiegenealoog, die de gegevens voor dit artikel leverde, waarvoor dank. Hij wist uit te pluizen dat de eeuwenoude boerenplaats 'Baneman' niet ver van de Berkel in Geesteren/Kulsdom het stamhuis van zijn familie is en hoe deze uiteindelijk in Amsterdam terecht kwam. Grootvader Hendrik zocht er als kleermaker zijn geluk. Het kwam in die tijd blijkens genealogieën veel voor dat ambachts-

♦ Het echtpaar Krukerink sr. met hun gasten, het diamanten paar Baneman. V.l.n.r. de heer Baneman, mevrouw Krukerink, mevrouw Baneman en de heer Krukerink. (Foto Willem Hissink)

mensen uit de Achterhoek naar Amsterdam trokken. De lijn Geesteren-Laren-Zutphen-Amsterdam is in de volgende stamreeks duidelijk te volgen. -Begin achttiende eeuw woonden op Baneman in Geesteren/Kulsdom de 'bouwman' (boer) Arent Baneman (overl. 1752) en zijn

vrouw Jenneken Willing (overl. 1767). -De reeks gaat verder met bouwman Hendrik Baneman (1731-1792), getrouwd met Henders Zoetenhorst (geb. 1744). -Harmen Baneman, wever van beroep (1778-1856), trok van Geesteren naar Laren en trouwde met de

Almense Geertjen Koelman (1774-1856). -Wijnkoper Hendrik Baneman (1806-1878) ging van Laren naar Zutphen en huwde met Everdina Luitjes (1807-1885). -Schrijnwerker Bernardus Baneman trouwde met Hendrika Christina Pasman (1848-1910).

-Hendrik Baneman (1878-1951) trok als kleermaker van Zutphen naar Amsterdam en trouwde met Jacoba Hendrika Diekema, afkomstig uit Rheden (1878-1965). -Het diamanten paar Jacobus Bernardus Baneman (geb. Amsterdam 1910) en Elisabeth Haafkens (geb. Amsterdam 1912).

Veldnamen

Treffend is, zegt Ben Baneman, dat veldnamen uit oude akten nog steeds voorkomen in de Kulsdom. Zo kocht Arent Baneman in 1720 't Kemken. Ook de namen 'De Bane', 'de Jödenhook' en 'den Dolle' zijn allemaal nog bekend. De Bane, waar de boerderij en dus ook de bewoners wellicht naar zijn genoemd, is een langwerpig stuk grond. Aardig is ook dat Hendrik Baneman op de achterkant van de bladen in de Zutphensche Almanak zijn eigen boekhouding bijhield. Zo noteerde hij in de jaren 1779 tot 1787 kosten in stuivers voor onder andere 'gres meijen', 'schoellen meijen' (plaggen steken), mestrijden en appelbomen snoeien. Ook de geboorten van zijn kinderen noteerde hij. Nog tot 1838 hebben er 'Banemansen' op de boerderij gewoond. Door vererving kwam het daarna in andere handen. In een boedelscheiding uit 1765 is sprake van het 'Banemans Plaatsjen in de heerlijkheid Borculo, voogdij Geesteren, buurschap Kulsdom', waar men zich in leven hield met twee koebeesten, een sterke (pink) en een 'verken'. Het veebedrijf is sindsdien dus wel fors gegroeid.

GD 6/04-1996

rubriek over familie- en boerderij-
namen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543-
472 603

Veenstra

♦ Wie kan informatie verschaffen over de familie Veenstra? De stamboom begint bij Fokke Abes, rond 1770 geboren, gehuwd met Sjieucke Popkes, geboren 29 februari 1776 in Wester-geest. Voor zover bekend hadden ze drie kinderen: Popke (1802), Antje (1804) en Fokje (1807). Een zoon van Popke Veenstra en Wietske Slotema is Pieter Veenstra, geboren 16 maart 1899 in Winterswijk en getrouwd met Boukje de Vries, geboren 18 november 1898 in Doezum. Uit dit gezin zijn drie kinderen bekend: Tietje (Marum 1924), Wietske (Barneveld 1927) en Popke Sjoerd (Barneveld 1928). Wie weet er meer van om het stamboomonderzoek weer op gang te brengen?

♦ Wie kent de geboortedatum en ouders van de verzetsvrouw ('Tante') Riek Rietberg-Kuipers uit Winterswijk?

ENTIE

gezelliger in de
Piet Zoomers!

OMERS®
an mode

betinchem, telefoon (0314) 32 61 55.

Evers: van Grietherbusch naar Bergh

's-HEERENBERG - De familienaam Evers kwam bij de volkstelling van 1947 van Gelderland in de gemeente Bergh het meest voor: bij negentig personen. Gevolgd door Westervoort met 59 naamdragers, Didam met 51, Wehl 34, Gendringen 32 en Zevenaar 29. In totaal vinden we in 1947 dertig procent van de Nederlandse Eversen in Gelderland.

Een vroege huwelijksvermelding is die van Aelbert Evers en Garritje Lusink, weduwe van Willem ter Stroet, in 1775 in Drempt. De vader van Aelbert heet Evert Aelbers en daaraan zien we al dat Evers een patronymium is (Evert-zoon), afgeleid van de voornaam Evert. Dit blijkt uit het huwelijk in Doetinchem in 1780 van Derk Evers, zoon van wijlen Evert Derksen uit Zelhem met Janna Geesink. Eind achttiende eeuw kwam langzaam de vaste achternaam in zwang. Dat blijkt wel uit de merkwaardige vermelding in Drempt in 1771 van het huwelijk van Toon Evers met Berendina Evers: zijn vader heet Berent Evers, haar vader Evert Aelbers.

Emmerich

Volgens Heinz Evers van de Geschichtsverein Emmerich, wiens voorouders uit Grietherbusch komen, komt de vorm Evers in Noord-Duitsland veel voor, terwijl in Zuid-Duitsland de vorm Ebers overheerst, naar de Duitse voornaam Eberhard (=sterk als een everzwijn). In het wapen van verschillende Duitse Evers-families komt dan ook het everzwijn voor.

Dat het een patronymium betreft, houdt ook in dat men bij de gevonden naamdragers lang niet altijd bij een gezamenlijke voorvader uitkomt, of het moet Adam zijn.

In Emmerik woonde in 1407 al ene Hendrik Ewertsoin en daar komt de naam Evers nog veel voor, met als bijnaam 'poet'. In de zeventiende eeuw waren Gerrit, Claes en Symon Everts leden van

♦ Het pand van grenscafé Evers (nu de Peer) in 's-Heerenberg diende voor 1894 een tijd lang gedeeltelijk als marechausseekazerne. (Foto Marechaussee Museum Buren)

het Emmerikse schippersgilde. De Eversen hadden in deze eeuw een huis aan de Groszen Löwen in deze Rijnstad, genaamd 't Hoppelpeerd.

Een deel van de Berghse Eversen stamt af van Henricus, die in 1796 in Bienen werd geboren als zoon van Gerhard Evers en diens nicht Johanna Margaretha Evers, beiden afkomstig uit Grietherbusch. Henricus ofwel Hendrik trouwde in 1827 ook in Grietherbusch met Hendrica Berendsen. Zij was in 1800 in Azewijn geboren als dochter van Albertus Berendsen

en Reiniera Hooijman. Het echtpaar vestigde zich in 's-Heerenberg, waar Hendrik tapper werd in het pand waar later sigarenmagazijn Hof was. In 1828 werd het eerste kind geboren: dochter Johanna Reinira; ze trouwde in 1862 met Jan Garben in Stokkum en voor haar huwelijk was zij 'meu' in de kostschool van Bastiaan Kouwenberg in 's-Heerenberg.

De Peer

Wilhelmus (geboren 1836) volgt zijn vader op als tapper. Hij

trouwt in 1866 met Antoinette Menting. Het paar pacht grond buiten de stadsmuren van de Vorst von Hohenzollern van kasteel Bergh en bouwt er een boerderij annex grenscafé, thans De Peer. Hierin werd rond de eeuwwisseling tijdelijk de bereden marechaussee gehuisvest. Die moest vooral toezien op het smokkelen en de (on)veiligheid langs de grenzen. De ijzeren ringen voor de paarden zitten nog in de buitenmuur van de toenmalige stallen. De aanwezigheid van de marechaussee duurde tot ongeveer

1894, toen de kazerne aan de overkant van de straat in gebruik werd genomen.

Het café ging over aan zoon Hendricus Wilhelmus, getrouwd met Johanna Hendrina Veels. Dit waren de ouders van 'Marie van de Peer'. Hendrik werd in 1893 door koningin Emma gehuldigd omdat hij in de winter van dat jaar drie mensen onder het ijs vandaan had gehaald bij hoog water in 's-Heerenberg. Zelf stierf hij niet veel later aan de gevolgen van het avontuur.

G.D. 13/4-1996

Wieg van Stapelkampen stond in Aalten

Geld. Dagblad 20/04-1996

De vondst van eeuwenoude Bentheimer zandstenen haardplaten met inscripties vestigde onlangs de aandacht op een zeer oude boerderij aan de Kiefteweg in Aalten, 't (Olde) Stapelkamp. Tot mijn verbazing bleek het interieur nog helemaal intact, compleet met bedsteden. De bouwvallig geworden boerderij, die momenteel door aannemer Heijnen wordt 'gered', ademt nog de sfeer van eind zeventiende eeuw. Ze zou volgens een onderzoek van het Gelders Genootschap in de vorige eeuw zijn verbouwd. Het houtskelet is echter nog oorspronkelijk en loopt door in de achtergevel, zodat die als een vakwerkgevel oogt.

De oud-econoom Dr. G.J. Stapelkamp (76) uit Arnhem heeft een bijzondere belangstelling voor de oude hoeve. Het is de plaats waar zijn voorouders leefden. Al in de zestiende was hier een boerenplaats en kwam ook de familie-

Rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603.

naam al voor. Omdat deze boerderij voor zover bekend de enige van deze naam is, mag worden aangenomen dat alle naamdragers er een bepaalde relatie hebben mee hebben.

Stapelkamp was eeuwenlang een pachtboerderij, die in 1647 eigendom was van de familie Van Coeverden op het Huis Walfort. Pachter was toen Gerrit Stapelkamp, die dus naar de boerderij heette. Tot 1871 hebben leden van het geslacht Stapelkamp de boerderij bewoond. De laatste bewoner Derk Jan Stapelkamp trok in 1871 naar Winterswijk toen zijn pacht afliep.

De naam ging in de loop der eeuwen van de boerderij over op de bewoners. Dat blijkt wel uit het feit dat Jan Blekkink op Stapelkamp, getrouwd met Elisabeth Stapelkamp, bij zijn overlijden als Jan Stapelkamp werd ingeschreven.

De naam Stapelkamp duikt volgens de familiegenealoog voor het eerst schriftelijk op in een gerechtelijk stuk van het Hof van Bredevoort uit 1553. Het echtpaar Gert en Lise Stapelkamp heeft een kerkbank in de St. Helenakerk in

♦ Dr. G.J. Stapelkamp (links) en de markante bewoner Johan Bruijl voor boerderij 't Stapelkamp in Aalten. (Foto Willem Hissink)

Aalten, die volgens hen al door Gert's moeder Sine Stapelkamp is gekocht. Maar het echtpaar Koep en Nale Heinen beweert dat het hun bank is. Nale heeft Lise tijdens de dienst driemaal voor 'molkentoversche' (heks die koeien betovert) uitgemaakt, waarop Lise van zich af sloeg. Een forse rel in de kerk!

Wetend dat Gert en Lise in 1553 al twintig jaar waren getrouwd, zal zijn moeder Sine zeker al eind vijftiende eeuw op de boerderij hebben gewoond.

Als stamvader van de oudste Aaltense tak wordt beschouwd Hendrik Stapelkamp, geboren in 1700, zoon van Berent Stapelkamp en Maria Huijninck.

Familiegenealoog Gerrit-Jan Stapelkamp heeft naast twee Aaltense takken en een Winterswijkse tak in zijn stamboom ook twee Tielse, een Haagse, Nijmeegse, twee Amsterdamse en een Groningse tak uitgewerkt. Ook zitten er nog nazaten in de Verenigde Staten, die Stapelkampeen jaar of acht geleden heeft bezocht, en in Zimbabwe.

Over de betekenis van de onlangs

gevonden initialen bij de haard van 't Stapelkamp kan de familiegenealoog nog geen uitsluit geven. De boerderij is vanaf 1871 bewoond door diverse families, zoals Bosch, Bulten en Bruijl, waar een van de initialen op zou kunnen doelen, maar de gevonden inscripties moeten aan het sierlijke handschrift te zien al veel ouder zijn, zodat het raadsel nog even overeind blijft.

ADVERTENTIE

goudsmid
ATELIER ELCERLYCK

HANDGEMAAKTE SIERADEN
IN REPERKTE
OPLAGE

Openingstijden:
di ttrv do 9.00-18.00 uur
v 9.00-20.00 uur
zo 10.00-16.00 uur

Prinsessestraat 6
7126 AX Bredevoort
tel. 0543-451825

ADVERTENTIE

LASTECHNIEK
verkoop en verhuur
van alle lasapparatuur

Struik
Hannoverstraat 1 Deventer,
tel. (0570) 62 32 70 fax (0570) 62 88 20.

ADVERTENTIE

DEKKLEDENVERHUUR

Struik
Hannoverstraat 1 - Deventer
tel. (0570) 623270 - fax (0570) 628820

De Duitse wortels van Seibel in Kotten

In een van de voorgaande afleveringen kwamen we de naam familienaam Seibel in Kotten tegen. Boer Seibel kocht rond 1918 de grond die Bertus Tenkink in het Duitse Oeding had geërfd. De Seibels bewoonden lang de boerderij Geelink Nyhuus aan de Vosseveldseweg 25, kort bij Tenkink op Geelink aan de grens. De familie komt oorspronkelijk uit Duitsland, zoals de naam al verradt. Alie van der Zande-Bollen uit Vorden vond de Duitse wortels.

Zekwam door een gelukkig toeval tijdens een vakantie in Waldeck, zoekend naar familiesporen, in contact met Thomas Seibel uit Bad Wildungen in Duitsland, met wie ze gegevens kon uitwisselen. Die had monnikenwerk verricht, o.a. in het kerkarchief van de Evangelische Kirche in Geismar/Frankenbergr bij Waldeck, zestig kilometer van Kassel. In de kerkboeken van die parochie zien we in fraaie krulletters de Seibels rond 1600 voor het eerst opduiken.

De tot dusver samengestelde stamlijn begint bij ene Daniel Seybel, die voor 1601 een zoon Johannes laat dopen. Als opvolgende generaties zien we dan Daniel (1622-1684, meubelmaker en ouder-

TENTIE

IG

st gevoel!

Meubelstraat, tel. 0316-331100

rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen suggesties en aanvullingen 0543 472603

ling), Daniel (1672-1713), Johann Christoph (1693-1751) en Johann Conrad (1735-1815). Deze Johann Conrad trok als Coenraad naar Nederland, trouwde met ene Anna Sieberus Wierschma en was wachtmeester onder de lijfcompagnie van den Heere Generaal Baron van Stockum, regiment Cavallerie. Hij woonde o.a. in Dok-

ADVERTENTIE

goudsmid
ATELIER ELCKERLYCK
Sieraden
van oud naar nieuw
toveren kunnen we niet,
heksen wel.

Openingstijden:
di t/m do 9.00-18.00 uur
vrij 9.00-20.00 uur
za 10.00-16.00 uur

Prijsstraat 6
7125 AX Breda
tel. 0543-451825

kum, Nijmegen en Breda. Hoe hij uiteindelijk in Winterswijk terecht kwam, is niet zeker; hij stierf daar in 1815. Mogelijk echter wilde hij zijn schoondochter, die al jong weduwe werd, met haar kinderen niet in de steek laten. Immers zijn zoon Nicolaas George (geb. Breda 1776) stierf in een hospitaal in Leipzig in 1813. Hoewel Nicolaas G. eerst kamerbehang was, koos hij net als zijn vader voor de wapenrok en werd officier van de 'Koninklijke Garde in Franschen Dienst'. Mogelijk sneuvelde hij bij een veldtocht van Napoleon.

Boeren

De eerst boer in de rij is Nicolaas' zoon Hendrik Coenraad, geboren in Nijmegen in 1800. Deze begon als boerenknecht o.a. bij Broerink in Ratum en werd na zijn huwelijk (met Janna Gertruida Broerink) boer op Geelink Nyhuus in Kotten. Hij overleed in 1853. Zijn drie zoons staan voor drie familie-takken: Hendrik Jan trok naar Oeding en was marskramer en winkelier. Jan Willem was klompenmaker in de Brinkheurne en Gerrit Jan bleef op de boerderij Geelink Nyhuus, waarin ook een grenswinkeltje was. De boerderij is nu verbouwd tot woning (Vosseveldseweg 25) en wordt bewoond door de familie Stemerding. Familiegenealogie Alie van der Zande-Bollen (geb. 1928) stamt af van Gerrit Jan via dochter Hendrika, getrouwd met Hendrik Willem Meerdink. Hun dochter Dina Hendrika Meerdink, getrouwd met radmaker Jan Gerhard Bollen, was Alie's moeder. De stamboom Seibel is nog niet compleet. Alie vindt nog regelmatig nieuwe gegevens en wilde stamboom nog verder 'aankle-

♦ Geelink Nyhuus in Kotten, lang bewoond door de familie Seibel. (Foto Willem Hissink)

den' met feiten, bijvoorbeeld hoe haar oom Gerard Johan Meerdink in 1911 op zeventienjarige leeftijd verdronk in de Italiaanse meren in Winterswijk en hoe een telg Tarvekorn uit de buurt van Dinxperlo, een echt natuurmens, vaak

op blote voeten naar Winterswijk liep. Ook zoekt ze nog de tot dusver onvindbare schakel met een Elburgse familie Seibel. Maar eerst nog wil ze dit najaar een reünie houden van de familie Bollen van 'Bollenhuisje' in Miste.

ADVERTENTIE

HIJSKETTINGEN
staaldraad, span- en hijsbanden

Struik

Hannoverstraat 1 - Deventer
Tel. (0570) 623270 - Fax (0570) 628620

Luiten: van timmerman tot veehouder

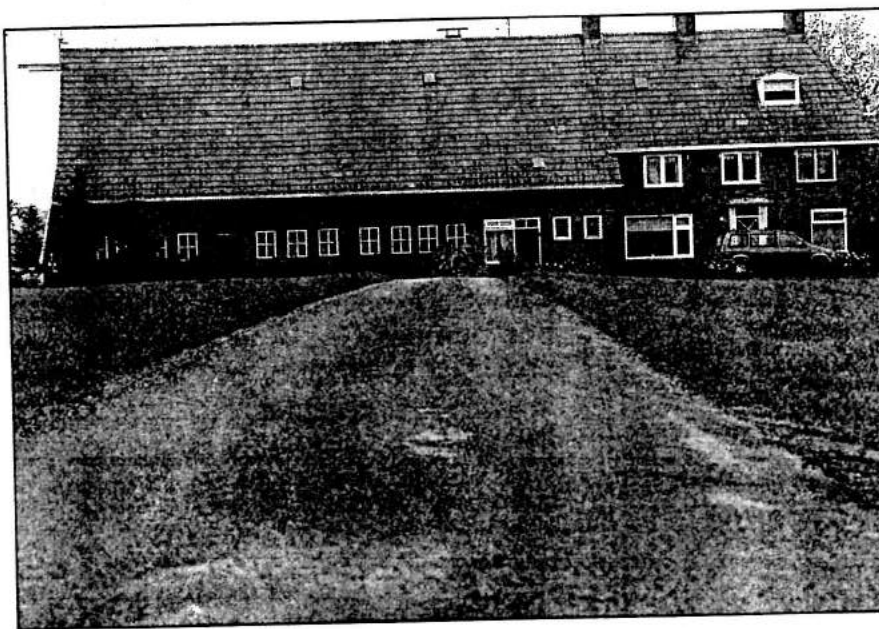
rubriek over familie- en
boerderijnamen door
Henk Harmsen
suggesties en aanvullin-
gen 0543 472603

De geboorte van ene Barend Luiten, waarschijnlijk op de boerderij Luiten in Barlo, is het begin van het verhaal over de deze typisch Aaltense familienaam, die in de volksmond meestal wordt uitgesproken als 'Luten'. Eerst wat namenmateriaal. Barends afstammelingen in mannelijke lijn zijn respectievelijk Jan (geboren 1735), Berent (1766), Hendrik-Jan (1771) en Gerrit-Jan (1811). Laatstgenoemde zien we midden vorige eeuw als timmerman aan de Hogestraat in Aalten. Zijn zoon Hendrik Antony Johannes (1836) is ook timmerman,

maar wordt boer als hij in het voorjaar van 1866 trouwt met de jonge weduwe Hanna Gezina Kemink-Pennings op de boerderij Sondern. Het leven van Hendrik Antony Johannes Luiten ging niet over rozen. Zijn jonge vrouw overleed op 33-jarige leeftijd en hij bleef achter met zijn schoonvader Pennings, twee kinderen Kemink uit haar eerste en drie kinderen Luiten uit haar tweede huwelijk. De kinderen werden nu waarschijnlijk aan dienstmeisjes toevertrouwd.

Veelert

Hendrik Antony Johannes Luiten hertrouwde in 1894 met Anna Catharina Swijntink uit Bredevoort. Dit huwelijk levert nog weer acht kinderen op, die naar diverse familieleden vernoemd worden. Het werd druk op Sondern. Het werd een grote familie, maar de kinderen Kemink waren eigenlijk pleegkinderen, immers hun eigen ouders waren allebei overleden. Grootvader A.J. Pennings zag drie soorten kleinkinderen om zich heen. Maar pas na zijn overlijden in 1881 werd de latere bedrijfsopvolger Derk Willem Luiten geboren.

♦ De boerderij Sondern aan de Sondernweg in Aalten. (Foto Willem Hissink)

Doordat de familie Luiten op Sondern goede betrekkingen hield met de familie Kemink op de Veel-

ert in Suderwick, het oudershuis van de eerste man van Hanna Gezina, zouden er nog twee huwelij-

ken tussen beide volgen. Jan Willem Luiten wordt boer op de Veelert.

Op Sondern trouwde Derk Willem Luiten in 1908 met Hermina Johanna Kemink. In 1909 kwam zoon Hendrikus Antony Johannes Luiten, die jarenlang wethouder en loco-burgemeester van Aalten was. Eind jaren zestig nam hij zeven maanden lang de burgemeesterspost waar.

De boerenplaats Sondern, westelijk van Aalten, heeft een rijke historie en is mogelijk al gesticht als de Hof te Sonderlo in de tijd van Karel de Grote. De naam wordt wel uitgelegd als 'afgezonderd bos', vergelijk: Sinderen. Om een hofboerderij lag een aantal kleinere boerderijen waarvan de bewoners meehielpen de akkers van de hof te bewerken. De horigen moesten er hun belasting betalen en er werd recht gesproken. Het was dus vancouds een belangrijk bezit.

Naast het nieuwe voorhuis is de oude Saksische boerderij nog aanwezig. De naam Luiten is met veehouders Dick en zoon Erik nog steeds aan de plaats Sondern verbonden. Het is te hopen dat het mooie bedrijf in de toekomst niet ten prooi zal vallen aan de voortdurende landhonger van de gemeente.

Keurntjes: van Silvolde naar Bergh

In 1862 viel bij de afbraak van kasteel De Kemnade bij Wijnbergen een loodzware muur om. Een man werd ernstig gewond, Lambertus Keurentjes overleed. Als doodsoorzaak werd met potlood in de kantlijn van het Berghse overlijdensregister bij zijn naam geschreven: „Door omvallen een-er muur op de Kemnade.” Van het kasteel bleef alleen de tegenwoordige toren met een woongedeelte staan.

Het is een van de bijzonderheden die genealoog Fons Keurntjes uit Driebergen-Rijsenburg vond over zijn voorgelacht. Fons begon in 1984 met het uitzoeken van zijn stamboom, nadat een kennis, die al langer bezig was, hem had meegenomen naar het Rijksarchief. Het voorgelacht interesseert Fons erg, ook doordat hij zijn moeder nooit heeft gekend; ze overleed bij zijn geboorte in 1937.

Silvolde

Voor zover bekend ligt de oorsprong van de familienaam in Silvolde. Op een oud kaartje uit 1709 van de 'Beltermans Straate' bij Silvolde, getekend door de bekende Aaltense schoolmeester en landmeter Rutger Muller, is de boerderij 'Koorntjes' te zien, met erbij de 'Koorntjes Weijde'.

ADVERTENTIE

TENTREPARATIES
Struik
Hannoverstraat 1 Deventer
tel. (0570) 62 32 70 fax (0570) 62 88 20

rubriek over familie- en boerderij-namen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

Volgens streekarchivaris Bernard Dorrestijn is het kaartje met beschrijving gemaakt in verband met een of andere juridische kwestie. De 'Beltermans Straate' is de tegenwoordige Oude Dinxperloseweg en Koorntjesstede moet worden gezocht waar nu het woonhuis op nummer 66 staat. Dorrestijn herinnert zich uit zijn jonge jaren nog een dagloners-huisje op die plek, maar dat droeg de naam Koorntjes al niet meer. De familie-genealoog vond een aantal vroege naamdragers, van wie de binding met zijn familie echter niet bekend is. Zoals in 1353 ene Goessen Korneken in een stuk inzake verbouwing van de pastorie in Gendringen en al in 1458 ene Derick Kornken.

Er zijn ook namen bekend van bewoners/eigenaren van 'Koorntjes Steede': 1500 Heyl, wed. van Derick Kornken(s), 1525 Mechteld Kornkens, 1542 Derick Koerntjen, 1557 Derick Kornkens en 1581 Jan Korntkens. Maar de eerste, die met zekerheid een rechtstreekse

♦ Zicht op Silvolde, de bakermat van de familie Keur(e)ntjes. (Foto Hans Groene)

voorvader van de familie is, is Jan Corenties, waarschijnlijk geboren rond 1610. De mannelijke stamlijn volgend komen we na hem tegen:

- Berend Corenties, geboren in Silvolde in 1643, gehuwd met Fijke Sellen.

- Derk Koerndjes trok naar Bergh. Hij trouwde in Zeddum in 1718 met Gerbrig Winters. Van dit paar stammen voor zover bekend alle nu levende telgen Keur(e)ntjes en Koerntjes af.

- Theodorus Johannes (Derk Jan) Keurntjes, in 1748 getrouwd in Zeddum met Mechtildisten Eicke-laer uit Wijnbergen. (Het katholieke paar trouwde in Wijnbergen, maar moest eerst het huwelijk door de dominee in Zeddum wettig laten inschrijven). - Gerardus Keurntjes in Wijnbergen

- Johannes Wilhelmus Keurntjes uit Braamt (1897-1980), in 1924 getrouwd met Lamberdina Hendrika Beijer uit Stokkum.

- De familiegenealoog, Alphonsus Hendrikus Wilhelmus (Fons) Keurntjes, geboren 1937.

Wat de betekenis van de typische naam Keur(e)ntjes betreft, is er een vergelijking te maken met bijv. Coentjes en Veurntjes, waarbij het laatste deel -tjes- vermoedelijk niet moet worden gezien als een verkleinvorm, maar als een verbastering van -huus. In dat geval zou Koorntjes niets anders betekenen dan Korenhuus. Meer is er niet van bekend.

Geraamte

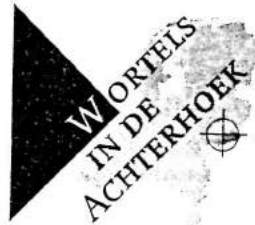
Fons Keurntjes is ook nog bezig met de andere namen uit zijn kwartierstaat. Aan moederskant kwam hij een merkwaardig verhaal tegen betreffende de verdwenen havezate Barlham bij Laag-Keppel. Bij naspeuringen naar de naam Wienholts, waarvan telgen op Barlham woonden, kwam hij tegen dat bij de afbraak van het poortgebouw (in 1756) onder een 'dubbelde vloer' een menselijk geraamte werd gevonden. Het gerecht deed naspeuringen, maar de uitslag ervan is nergens te vinden. Het verhaal intrigeerde Fons Keurntjes. Een helderziende, door hem uitgenodigd, wist zonder op de hoogte te zijn van dit verhaal, ter plekke bij de boerderij Barlham te vertellen dat hier iemand bij een strijd in een hinderlaag was gelokt en gedood. „Er was sprake geweest van doodsaangst. De helderziende kreeg het knap benaamd en wilde gauw weg”, vertelt Keurntjes.

ADVERTENTIE

PROPAAAN/BUTAANGAS
Struik
Hannoverstraat 1 Deventer
tel. (0570) 62 32 70 fax (0570) 62 88 20

9D 11/5.1996

Van mölder Wolterink en ziene Hanne

rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen suggesties en aanvullingen 0543 472603

In het molenhuis in Harreveld hangt een prachtige ingelijste merklap van het huwelijk van molenaar Gerhardus Johannes (Jan) Wolterink met Antonia Johanna (Anna) Hogenkamp op 24 mei 1902. „Mölder ziene Hanne” werd de echtgenote naar streekgevoonte genoemd. De merklap toont de molen, de boerderij, een paardekopje, allerlei dieren en de voorleters van het echtpaar. Het borduren van deze fraaie kleurige merklappen bij huwelijk is een oude Achterhoekse traditie.

Jan Wolterink was in 1894 al actief als molenaar in Harreveld. Hij kwam uit de Eibergse buurtschap Zwolle bij Groenlo, maar werd geboren in Voor-Beltrum. De molen, gebouwd in 1819, werd in 1900 door de erfgenamen van bouwver J.J. von Raesfeld geschonken aan de parochie van de H. Agatha in Harreveld. In een huurcontract uit 1906 tussen de

♦ De beltkorenmolen 'Hermien' in Harreveld met molenhuis. (Foto Hans Groene)

kerk en Wolterink staan bepalen voor de huur van molen, woonhuis, tuin, wei en bouwland aan 'den kunstweg van Lichtenvoorde naar Varsseveld'. Zo moest Wolterink naast de pacht in geld de pastoor elk jaar twee kippen, twintig kippeneieren en een half mud appels leveren.

De naam van de molaarstak Wolterink kan van verschillende boerderijen afkomstig zijn. Er staan of stonden huizen met soortgelijke namen in Dochteren bij Laren, voorts in Twente bij Wierden, Enschede (tweemaal), Buurse en Hardenberg.

De boerderijnaam gaat terug op de voornaam Wolter.

Harbers

Van de voorgeschiedenis van de familie Wolterink is tot dusver niet zoveel bekend. De familie komt uit Voor-Beltrum. De boerderij daar is verdwenen. Johanna Christina Wolterink uit Zwolle, die in 1901 trouwde met Joh. Theod. (Dorus) Harbers, bracht toen haar hele familie mee uit Voor-Beltrum. Zij was een zuster van molenaar Jan Wolterink, die toen waarschijnlijk ook meekwam. Dorus Harbers was steenbakker; in Zwolle en omgeving

waren diverse steenbakkerijen. De boerderij aan de Dankbaardijk 12 in Zwolle, waarvoorheen de Wolterinks hebben gewoond, wordt nu bewoond door het echtpaar Harbers-te Brake en zoon. Dat wil zeggen: het nieuwe woonhuis ernaast, want de oude boerderij is nu in gebruik als bedrijfsruimte.

Jan Wolterink was dus van huis uit boerenzoon. Vermoedelijk heeft hij het muldersvak in praktijk in Harreveld geleerd bij zijn voorganger J. Th. Rietberg, waar hij knecht werd. Rietberg kwam uit Meddo en pachtte of her-

pachtte de molen in 1891 van Bernardine de Both, die deze had geërfd. In 1894 was Jan Wolterink al als molenaar actief. Hij was ook de eerste die in Harreveld op een fiets reed, zo wordt verteld.

In 1930 kan Wolterink de molen kopen van de parochie Harreveld. De bijbehorende woning was klaarblijkelijk al zijn eigendom, want alleen molen, erf, bouw- en weiland gaan voor 1850 gulden naar hem over.

Familiebedrijf

De Harreveldse molen was een echt familiebedrijf. Zoons Gerit, Willem en Theo hielpen vader Jan op de molen en op de boerderij, waar nog zo'n zeven tot negen koeien werden gemolken. Als er wegens grote drukte op zondag moest worden gemalen, werd hiervoor speciale toestemming van de pastoor gevraagd. Maar dat wilde nog niet zeggen dat de molenaars niet naar de kerk hoefden. De molen raakte buiten gebruik toen in het dorp een maalderij met een gasolomotor in de oude school werd gevestigd. Maar in de oorlog deed de molen weer volop dienst bij gebrek aan brandstof. Bij het molenhuis was een tramhalte voor af- en aanvoer van graan en meel.

Zoon Joop Wolterink nam in 1951 de (stilstaande) molen over. Hij overleed in 1974. Sindsdien is Hermien Wolterink-Domhof eigenaresse, sinds 1994 bijgestaan door een stichting.

De molenhistorie komt uitvoerig aan de orde in het eergisteren verschenen boek over de naar haar genoemde molen Hermien 'Twee eeuwen in weer en wind'.

Reirinck: lesser van Achterhoekse dorst

De naam Reirinck heeft in de Achterhoek een bekende klank. In de buurtschap Zwolle bij Groenlo brouwden de Reirincs tot 1909 hun eigen bier onder de merknaam 'De Gouden Knoop'. Ze waren daarmee de voorlopers van de befaamde 'Grolsche' biertraditie. De oudst bekende brouwer was Jan Hendrik Reirinck, geboren 1765. De oude bierschuur is behouden en gerestaureerd.

Aan de Reirinckfamilie heeft misiebroeder A.G. Roes ofm (geboren 1916) indertijd interessante herinneringen op papier gezet. De broeder woonde zijn laatste jaren in het verzorgingshuis voor religieuzen La Verna in Wijchen en is daar inmiddels overleden. Zijn moeder was Gerarda Elisabeth Reijrink (1881-1957), dochter van Johannes Wilhelmus Reijrink (1838-1917) en Grada Jacoba Ticheloven. Zijn vader Johannes Wilhelmus Roes (1870-1928) kwam uit Voorst en bouwde in Zwolle de boerderij 'Nieuw Ticheloven', later toog het gezin Roes naar Lievelede. Bij café Reirinck, tevens brouwerij en boerderij, werd vroeger op het erfen de deel Zwolse kermis werd

VERTENTIE

IAKERIJ
Struik
straat 1 Deventer,
70 fax (0570) 62 88 20.

WOORTELS
IN DE
ACHTERHOEK

rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen suggesties en aanvullingen 0543 472603

gehouden. Hierover zijn fraaie verhalen bekend. Om de kermis mee te vieren moest men achttien jaar zijn. Om dit te controleren gingen de organisatoren desnoods naar de deken van Groenlo om het doopboek op te slaan. Deken Hooijmans schreef voor dat het feest 's avonds om negen uur moest worden gesloten. Hierover wilden de organisatoren eens met de deken gaan praten. Ze zeiden dat de jongelui, als de kermis om negen uur sloot, toch niet rechtstreeks naar huis gingen. Zou het feest tot elf uur duren, dan moesten ze wel huiswaarts, omdat om twaalf uur de huisdeur op slot ging. Na even nadenken gaf de deken hen gelijk én toestemming.

Verboden

De Grolse geestelijkheid had heel wat in de melk te brokkelen. Zo was het inwoners van buurtschappen, die zelf een kermis hadden, verboden in Groenlo de kermis te komen meevieren. Het zou anders te veel van het goede zijn,

♦ Het Reirinck in Zwolle, vroeger befaamd om het zelfgebruwen bier, ligt rondom in het groen. (Foto Hans Groene)

redeneerde de clerus. Telg Antonius van het brouwersgeslacht Reirinck verliet in de vorige eeuw het ouderlijk huis in Zwolle en trok naar het naburige Zwillbrock. Hij nam daar net aan de Duitse kant boerderij en café van schoonvader Van Rooij over. Zo kwam er dus ook in Zwillbrock een café Reirinck en was de roem zelfs internationaal. Zoon Johannes Antonius ging weer terug naar Zwolle en trouwde in op de grote boerderij Ticheloven. Van de vijf zonen van het gezin werd er een molenaar in Silvolde en van de dochters werden er twee non. Zoon Thony nam aanvankelijk het oudershuis over, maar begon later opnieuw op een 53 hectare grote boerderij in Diessen bij Hil-

varenbeek.

Over het leven op Nieuw Ticheloven vermeldde auteur Roes een aardige anekdote. Bij Zwolle/Zwillbrock werd rond de eerste wereldoorlog veel gesmokkeld. Reijrink-Marie van het café in Zwillbrock kocht de kommiezen om met een borreltje en dan ging vanuit de Achterhoek levend vee als smokkelwaar de grens over naar Duitsland. Dat gebeurde niet ver van Nieuw Ticheloven. „Op een morgen miste vader de paarden in de wei. Ergens was het prikkeldraad doorgeknipt door de smokkelaars. Politie en douanekwamen in het geweer en bij de Kruiskapelle in Aalten aan de grens werden de dieren teruggevonden. Zo lukte het Vader de

paarden terug te krijgen.”

Broeder Roes schreef ook een aardige jeugdherinnering uit Lievelede, zich afspelend rond 1926. „Niet ver van ons vandaan had je Erve Kots. Dat was nog een heel ouderwetse boerderij, met een open haard. Als jongens mochten wij er wel eens heen. Daar woonde toen twee ongetrouwde mannen, Jan-eume en Hendrik-eume. Jan-eume was meestal in huis en als we dan kwamen, meestal om eieren te halen voor Moeder, kregen we koffie in die grote ronde koppen met een beschuit erbij. Het was nog een soort los huus. Er is er een museum van gemaakt door Bernard Weenink, die oom moest zeggen tegen de beide 'eumes'.”

G.D. 1/6-1986

Harmien Gunst-Wijers uit Zwolle is als familiegenealoge onder een gunstig gesternte geboren. Zowel in haar voorgeslacht van vaders- als moederskant, resp. de families Wijers en Addink, werden kronieken bijgehouden. Hierdoor werd haar interesse gewekt. De kroniek en geschiedschrijving van Harmen Addink (1764-1843) uit Steenderen is in 1989 in boekvorm verschenen. Over het leven van deze bijzondere man bestaat zelfs een openluchtspel. Maar veel minder bekend is het wonderlijke 'memoryboek' van Egbert Wijers (1798-1869), begonnen in 1833.

De vader en moeder van de (amateur-)genealoge werden allebei in de gemeente Steenderen geboren, vader op 'Spaensweert' en

Wijers en Addink: wie schrijft die blijft

moeder op 'Huis ten Weerde'. Grootouders Wijers-Kets trokken in 1893 met de hele voortvaring en drie kinderen per stoomboot naar de 'Wildthoeve' in Heteren. Harmien Gunst-Wijers herinnert zich de familiebezoeken aan Steenderen in haar jeugd jaren nog goed.

De grootouders Addink-Westerveld trokken in 1912 met de boot over de Zuiderzee naar Anna Paulowna polder in Noord-Holland. In het fraaie familieboek, alleen verspreid onder directe familieleden, worden alle vier kwartieren belicht: de families Wijers, Addink, Kets (grootmoeder van vaderskant) en Westerveld (grootmoeder van moederskant). Oma Gerritje Westerveld (1866-1941) kwam van de IJsselstraat in Gendringen. De families Addink en Wijers hebben hun wortels in Steenderen, waar het verhaal draait om de boerderijen Den grooten Emmer, Heeckerenskolk, Spaensweert, Visschershoffstede, Dorpzicht en Huis ten Weerde, oma Johanna Kets (1862-1949) kwam van de Brouwerij in Drempt. De stamboom Wijers gaat terug tot Jan Geurts Wijers, die rond 1650 werd geboren (X Jenneken Egbers). Stamvader in de Westerveld-lijn is Barend Westerveld (1777-1855) (X Christine Ratelband). Oudst bekende Addink is Gerrit (1720-1780), de vader van Harmen (X Harmina Evers) en de

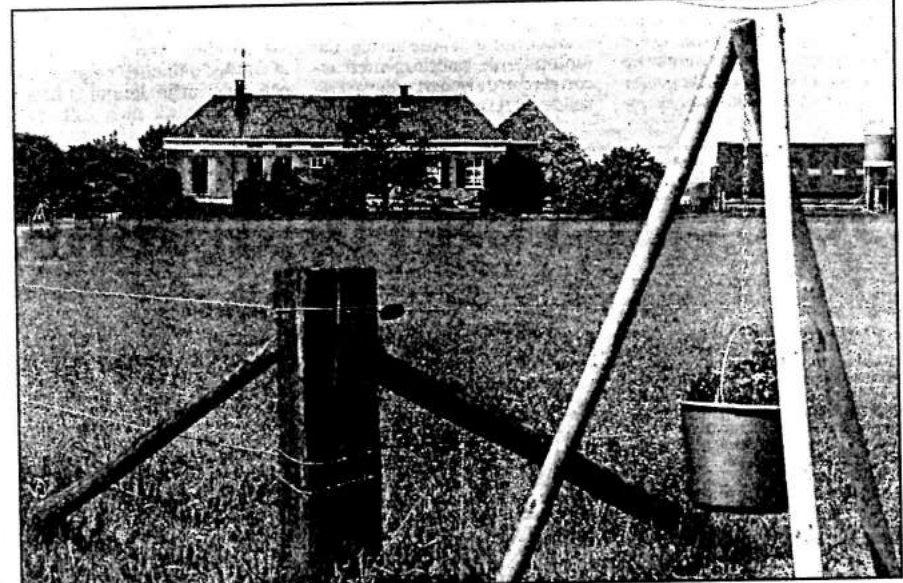
Rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen suggesties en aanvullingen 0543 472603

naam Kets gaat terug tot Geurt Kets, overleden in 1741 (X Anna Teunissen).

Kronieken

De bovengenoemde kronieken werden, behalve door Harmen Addink, Egbert Wijers en diens zoon Herman Otto Wijers, bijgehouden door Gerrit Jan Addink (1789-1853) in de periode 1803-1844 en Evert Jan Addink (1860-1922) in de periode kort na 1894. Dan bestaat er nog een boek over een oom, Gerrit Jan Wijers (1888-1973) die in 1913 als boer emigreerde en later tot de belangrijkste primitieve schilders van Canada werd gerekend.

Het meest merkwaardig is wel het 'memoryboek' van Egbert Wijers. Op het titelblad schreef hij een heel verhaal: „Boek van Mij, Egbert Wijers JZ, bouwman in den Grooten Emmer onder Steenderen, April 1833. Iets Bijzonders in vroeger Jaaren. Iets over De Zeven Provinciën ons Nederland. Iets over Engeland. Iets over De Stad Berlijn. Iets uit Parijs. Iets over de Stad Londen. Iets over Rusland van de Krooning des Keizer.” Hij

♦ Boerderij Den Grooten Emmer bij Steenderen, waar Egbert Wijers in 1833 zijn 'memoryboek' begon. (Foto Hans Groene)

hield persoonlijke waarnemingen en herinneringen bij, maar nam ook merkwaardige feiten over uit geschiedenisboeken en kranten. Egbert Wijers weet te melden dat de Friezen afkomstig zijn uit Zweden en Noorwegen, de Batavieren uit Duitsland. In 1315 woedde de pest en in 1350 de cholera, die in Europa 25 miljoen doden eiste. Wijers vermeldt de aantallen dieren die door de veepest van 1744 stierven, de prijzen van gras, koren en vee en de kosten van diverse dijkwerken bij Steenderen. Ook extreme vorst, droogte, storm, hitte en onweer worden van jaar tot jaar bijgehouden. In 1856 verhuist Wijers naar de

boerderij Heeckerenskolk in Steenderen. Twee jaar later staat het water in de IJssel zo laag, dat men er met korte laarzen doorheen kan lopen. In dat jaar is er zo'n gebrek aan gras en veevoer, dat een koe te waarde van 150 gulden voor 25 gulden wordt verkocht en in Deventer de pasgeboren biggen in de sloot worden verdronken. Verderop: „In de Zutphenschekrant van 1863 staat dat een poldergast van 83 jaar dagelijks zijn werk verricht gelijk een jonge man. Zijn vader was 126 en zijn moeder 121.” Het 'memoryboek' vermeldt zijn bezoeken aan diverse veemarkten o.a. Hoorn, Leeuwarden en Alkmaar. Egbert had echt een 'getallen-tic'.

Zo schreef hij: „Op 16 mei 1861 ben ik Egbert Wijers, oud 63 jaren of 22.995 dagen, 551.880 uren, 33.112.800 minuten.” Helemaal opmerkelijk zijn de gegevens over de aantallen tamme konijnen in de provincie Groningen, kanonnen in Oostenrijk en herbergen in Nederland. Steenderen telt in 1846 3186 zielen, de hele aarde 1.838.000.000 bewoners. Het meest bizar zijn echter de volgende getallen die onze kroniekschrijver uit de krant overneemt: dat de Bijbel totaal 3.566.840 letters telt en dat in Engeland in 1850 liefst 162.320 paren leven 'die in de grond een afkeer van elkaar hebben, maar voor het oog der wereld samen leven'...

ADVERTENTIE

TENTREPARATIES
Struik
Hannoverstraat 1 Deventer
tel. (0570) 62 32 70 fax (0570) 62 88 20

C.D 8/6-1996

Reirinck blijkt oer-Achterhoeks geslacht

Het valt me wekelijks op hoe verbazend nauw allerlei Achterhoekse families met elkaar verwant zijn. Er zijn zelfs mensen die via verschillende lijnen meermalen van dezelfde voorouders afstammen. Legio zijn de voorbeelden dat beoefenaars van genealogie, die elkaar toevallig ontmoeten, dezelfde personen in hun voor-geslacht blijken te hebben. Halve dorpen hebben soms een gezamenlijk voorouderpaar. Het is net alsof de Achterhoek in de 17e eeuw maar een handjevol inwoners telde.

Voor al gezeten families hebben generaties achtereenvolgend zeer nauwe banden gehad, hetgeen tot uitdrukking kwam in huwelijken over en weer. Zo ontstond een ingewikkeld netwerk van verwantschappen, waarin we telkens dezelfde bekende namen zien opduiken.

Een sprekend voorbeeld hiervan is de naam Reirinck, die hier twee weken geleden werd beschreven. Direct reageerde de bekende Wehlse genealoog Joop Olminkhof, die niet alleen Reirinck

Rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen
Suggesties en aanvullingen 0543 472603

in zijn voorgeslacht blijkt te hebben, maar ook gegevens heeft die nog twee generaties verder teruggaan dan de hier vermelde.

Harbers

We gaan uit van Jan Hendrick Reyerinck (1), geb. 1735, bierbrouwer in Zwolle. Hij was gehuwd met Gerritje Huetink of Heutink en hertrouwde later met Frederijcka Harbers van 't Harbershuus, hotel de Klok in Eibergen. (Ook Harbers zit weer in Olminkhof's voorgeslacht).

Toen Reyerinck (1) overleed en

weduwe Frederijcka hertrouwde, werd haar man Jan Hendrick Sto(r)telaar ook weer Reyerinck genoemd. Zijn bidprentje, een fraai stukje werk, werd gedrukt bij de 'Minderbroeders Conventualen in Bethlehem bij het Swilbroeck'.

Een zoon van Jan Hendrick (1) heette ook Jan Hendrick (2) (1765-1836) en trouwde met Joanna Christina Nieuwenhuis of Niën-huis uit Lintvelde. (Op de voor-geslacht van de oude brouwerij 't Reirinck in Zwolle staan hun initialen). Een nichtje van Joanna Christina trouwde met Weenink van Erve Kots in Lieveelde, haar zus Margaritha Maria huwde Jan Hendrick Hofman; ze waren de grootouders van de bekende kerkhistoricus pastoor Hofman uit Beltrum.

Opvallend is dat een zuster van Jan Hendrick Reyerinck (2) gehuwd was met Joannes Henricus (weer dezelfde voornamen!) Niën-huis/Nijenhuis, bierbrouwer, herbergier in Lintvelde. Een dubbele verwantschap. Geen wonder dan dat de oude herbergen in Zwolle en Lintvelde spre-

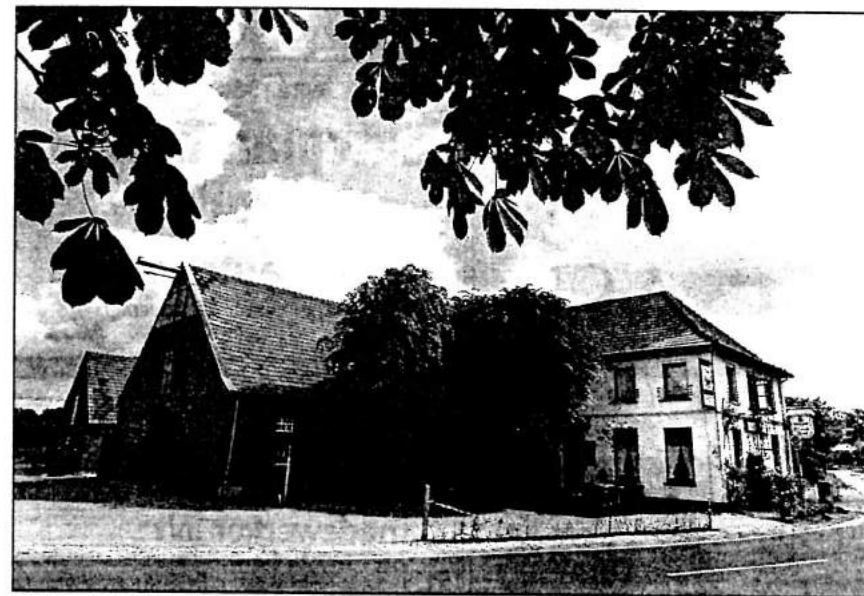
kend op elkaar leken.

Gaan we terug in de tijd dan zien we als vader van J.H. Reyerinck (1): Henrick Reijerinck, getrouwd met Geertjen Hooyhaar uit Beltrum en grootvader 'Henrick Reyrinck in Swolle', die naar schatting rond 1675 geboren werd.

De Reirincks toonden zich in de hele regio echte brouwers en herbergiers. Behalve de café's in Zwolle en Zwillbrock hadden ze ook bekende hotels in Winterswijk ('t Wapen van Munster) en (nog) in Lieveelde.

Zwillbrock

Nu even naar de tak in Zwillbrock: de in het vorige artikel genoemde Reirinck-Marie was geboren als Maria Eysink in 1878 op Kagelink Markvelde bij Hengevelde. In 1910 trouwde ze met Anton Reirinck (1878-1950) in Zwillbrock. Een zoon van het paar sneuvelde in Rusland, een ander werd aan het oostfront door de arm geschoten, terwijl schoondochter Martha Reirinck-Hubaleck in een jaar man en drie broers door de oorlog verloor!

♦ De Wirttschaft Reirinck vlak aan de grens in Zwillbrock. (Foto Hans Groene)

Toen Marie in 1946 overleed, kreeg de Nederlandse familie een speciale vergunning om naar de begrafenis te gaan, omdat normaal grensverkeer verboden was.

De vader van bovengenoemde Anton Reirinck was Anton Ludwig Reirink, die blijkens een advertentie in de 'Geldersche Bode' overleed in 1892 op 56-jarige leeftijd. Hij was getrouwd met Her-

mine Gerarda Maria ('Mientje') Reirink geb. Olminkhof uit Eibergen. En dat was... de zuster van de grootvader van Joop Olminkhof. Om het maar weer even in de familie te houden.

SD 15-6-1996

♦ Boerderij De Stroes in Silvolde is het oudste 'stamhuis' van de Joannes-tak van de familie Tangelder (Foto Hans Groene)

G.D. juli 1997 6

Tangelder: van Anholt naar de Kroezenhoek

Rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen
0543 472603

SILVOLDE – Toen de missionaris Theo Tangelder (1908-1975) rond 1925 naar Indonesië reisde, sprak hij op de boot puur toevallig een naamgenoot. Het bleek niet minder dan een volle neef (Theo Tangelder 1914-1955) uit de protestante tak, die als dominee eveneens naar Indonesië trok.

André Tangelder (1952) wijst de beide neven moeiteloos aan in zijn stamboom, die een meters-brede papierstrook beslaat. Dat de neven elkaar niet kenden was eigenlijk niet zo gek; de familie-takken waren door herhaald overlijden en het trouwen van elkaar vervreemd.

André in Silvolde heeft als familie-genealoog het geluk dat de meeste telgen dicht in de buurt zijn gebleven, maar vooral dat zijn vader al heel wat voorwerk deed. Vader Bernard Tangelder (1907-1988) noteerde indertijd met pen en potlood de gegevens zuinig op de achterkant van de lijsten van de Fokvereniging voor Veeverbetering, waar hij werkte.

„Toen mijn vader was overleden lag het materiaal daar. Niemand deed er iets mee. Toen ik een computer kreeg heb ik alles ingebracht. Van het een kwam het ander”, vertelt André, die zijn computerprogramma Pro-gen samen met Gensdata met dwarsprint ideaal noemt; het programma is onmisbaar om de zaak zo breed op te zetten als hij doet. André heeft samen met plaatsgenoot Theo Tangelder van 'de Bult' een familie-archief opgezet. De uitgewerkte stamboom dient als voorbeeld voor aankomende genealogen en hangt in het gemeentearchief van Wisch aan de wand.

Anholt

De naam Tangelder heeft een interessante geschiedenis. Op een oude kaart van Anholt rond 1750

is te zien dat 'Tangeler' de pachter was van de Vorst van de heerlijkheid Anholt. Ongetwijfeld zien we hier de bakermat van de familie. Hoe de Tangelders bij Silvolde terecht kwamen is nog de ontbrekende schakel in het verhaal.

Bijzonder is een 'galgenverhaal' uit 1767. In dit archiefstuk staat dat ene 'Lindenbauer' verzuimt de Vorst hout te leveren voor een op te richten galg bij de Regniet. Hij vindt dat hij hiertoe niet kan worden verplicht omdat buurman Tangelderbauer immers een stuk grond, de Galgenkamp bij de kapel aan de Regniet, gratis in gebruik heeft in ruil voor dienaar. Inderdaad blijkt achteraf Tangelderbauer vanouds verplicht te zijn het galgenhout te leveren.

De naam Tangelder kent tal van (mogelijke) varianten: Tang(e)ler, Tangener(s), Tangela(a)r, Tangelaer(s), Tangere, Talerder, ook Tangering(s) en Tangerink. Tangerding is een landgoed over de grens bij Aalten. De uitgang -der (=laar) wijst op (een open plaats in een) bos. Van veldnaam zal Tangelder tot boerderijnaam zijn geworden en vervolgens familienaam. Alle Tangelders konden dus verergens in de stam-

boom worden geplaatst, behalve een tak in Den Haag. De voor-naamste oude bron waren de doop- en trouwboeken van Anholt. Maar ook de mormonen leverden veel gegevens.

De rechte stamlijn volgend vanaf de oudst bekende stamvader zien we achtereenvolgens Berent Tangeler (geb. circa 1648), Joannes Tangelder (geb. ca. 1696), Henricus (geb. 1744), Joannes (geb. 1781), Theodorus (geb. 1822), Theodorus (geb. 1870), Bernardus Adrianus (geb. 1907), Andreas Gerardus (André, geb. 1952) en ten slotte zoon(tje) Jorik (geb. 1987).

Drie takken

De familie valt met drie broers uiteen in drie grote takken: de Wesseltal, die naar Gendringen, de Ossenwaard op het Gelders Eiland en Bochoolt trok, de Henrichtak in o.a. Gaanderen en de Joannestak, genoemd naar de eerder vermelde Joannes die rond 1696 werd geboren. Rond 1740 komen we hem opeens in de Kroezenhoek bij Silvolde tegen. Die buurt bekijkend komen we tot de conclusie dat de naam 'Tangelderhoek' beter op zijn plaats zou zijn geweest: de boerderijen de Stroes, Berkenhorst

(Flips), 't Slag, Bargerslag, de Wei en André's oudershuis Vels waren allemaal 'in de familie'. Stroes is in dit gebied het oudste Tangelderhuis. Tot 1910 woonden er telgen; nu wordt de boerderij aan de Oude Dinxperloseweg door de familie Kranen bewoond. Typisch is dat de Stroes is gebouwd op het voormalige landgoed Lichtenberg, dat weer nauwe contacten had met Anholt.

Telgen emigreerden midden vorige eeuw vanaf Stroes naar Buffalo (VS). Met de Amerikanen voert André een interessante briefwisseling. Ook op Hawaï moeten naamgenoten wonen.

De mappen van André nagaan blijken veel Tangelders uit de Henricustak nogal schrijvers-bloed te hebben. De voornoemde missionaris schreef een boekwerk over sacramenten en volksgebruiken in de missie, de historicus dr. F.B.M. Tangelder is de auteur van een standaardwerk, oorspronkelijk een proefschrift, over het Berghse Muntrecht (1955). En dan is er nog Anny Driessen-Tangelder uit Rotterdam. In de jaren '80 verscheen over haar een krantenartikel als schrijfster van een toneelstuk dat opgevoerd werd in New York.

Het zonderlinge leven van Bart Kous (1)

Vijf was ik, misschien zes, toen ik hem voor het laatst heb gezien. De zwerver Bart Kous, die zijn naam ongetwijfeld te danken had aan het publieke geheim dat hij zijn hele vermogen in een oude kous bewaarde. Anderen noemden hem Bart van Kaat, naar zijn struise moeder Kaat Ebbing-Tichelovend. Voor de burgerlijke stand was hij deftig: Lambertus Hermanus Ebbing (1881-1958).

Op een gammal damesfietsje komt de sjofele Stokkumer zwabberend ons boerderijerf op fietsen. Zijn gezicht gaat schuil achter een zware stoppelbaard, de kin zit vol bruine strepen van opgedroogde straaltjes pruimtabak. Zijn dikke jas is bij gemis van knopen om zijn middel met een rafelig touw bijengesnoerd. Aan het stuur bungelt een jute meelzak. Met de bewegingen van een grijsaard stapt Bart van de fiets. Roept ons bij zich met de aardigste stem die hij kan opzetten en opent de zak. Onderin wriemelen vier piepkleine 'pinzeltjes' (dwergpinchers of chihuahua's). Vanuit de stoppelbaard zegt Bart dat we vader of moeder moeten overhalen om zo'n mooi en spotgoedkoop

ADVERTENTIE

goudsmid
ATELIER ELCKERLYCK

Sieraden
van oud naar nieuw
toveren kunnen we niet,
heksen wel.

Openingstijden:
di t/m do 9.00-18.00 uur
v 9.00-20.00 uur
z 10.00-16.00 uur

Prinsenaal 6
7126 AX Beedevorst
tel. 0543-451 825

**WOORTELS
IN DE
ACHTERHOEK**

rubriek over familie- en
boerderijnamen door
Henk Harmsen
suggesties en aanvul-
lingen 0543 472603

hondje te kopen. Dit beeld komt telkens op als ik het grote witte huis passeer waar Bart van Kaat woonde. Ooit een boerencafé, tegenwoordig een fraai dubbel woonhuis bij de bosrand aan het Stokkumse Nachtegaalslaantje. Dat klinkt tegenstrijdig: het huis waar de zwerver woónde. Verder in het verhaal zal dit mysterie duidelijk worden.

Vaag

De familiegeschiedenis is voorlopig erg vaag. Zelfs Johanna van Utrecht-Bod uit Beek, wiens moeder een zuster van Bart was, weet eigenlijk nauwelijks hoe het destijds allemaal in elkaar zat. De Berghse stamboom Ebbing begint met ene Albert, geboren in 1763 in Bocholt en gehuwd met Wilhelmina Gal, geboren 1780 in Zeddam. Dit paar woonde al in Stokkum. Helaas laat de bestaande stamboom Ebbing ons in de steek waar het de Stokkumse tapperstak betreft. Wel is duidelijk dat de voornaam Lambertus of Albertus generaties lang in de familie is gebleven. Al in 1845 was Lambertus Ebbing tapper in Stokkum, waarschijnlijk in 't Nachtegaaltje. Dit zal dan wel de grootvader van onze Bart zijn geweest. Van de jeugd van Bart is nauwelijks iets bekend. Alleen dat hij in

♦ De voormalige tapperij 't Nachtegaaltje, waar eens de zonderling 'Bart Kous' woonde. (Foto Hans Groene)

de leer bij een Duitse 'Bäckermeister' een uiterst fijne banketbakker werd. Dat beroep is volledig in tegenspraak met zijn latere zwerversleven, toen hij leefde op 'brokkenpap' (broodpap) en alles at wat hij toevallig tegenkwam. Zijn vader Albertus overleed al jonge moeder Kaat moest als weduwe het drukke café runnen, daarbij geholpen door Bart. Oude leden van het Stokkumse Oswaldusgilde, die er begin deze eeuw nog kermis vierden, vertellen over dit boerencafé met feestzaal: „Je moet je daar niet te veel van voorstellen. Het zou ons niet hebben verbaasd, als de 'danszaal' aan de achterkant van het huis na de kermis weer als varkensstal dienst deed. Achter zaten grote

deeldeuren. Voor de herberg lag een grote mestvaalt, waar nogal eens klanten in terecht kwamen die het niet zo scherp meer zagen. Ene Willem Gal is er als stamgast zelfs doodgevroren na in de mest te zijn weggezaakt." En hier, bij het Nachtegaaltje, hield de Stokkumse schuttersgilde kermis in de tijd toen het nog geen eigen gildehuis had en dan galmden bij het vogelschieten de schoten door de Berghse Plantage. Het zwerversleven van Bart schijnt te zijn begonnen toen zijn moeder Kaat overleed en hij de herberg zou voortzetten. Over Bart Kous als zwerver gaan in de streek nog altijd veel kostelijke verhalen. Maar allereerst: waarom zwierf hij eigenlijk rond, ter-

wijl hij toch een 'kast van een huis' had?

Verhuur

Wel, doordat het café snel afliep probeerde Bart in zijn levensonderhoud te voorzien door zijn huis grotendeels te verhuren. Zelf nam hij genoegen met een plekje bij de varkens of onder de voormalige tapkast. Dat hij het daarbij met de hygiëne niet zo nauw nam, zal duidelijk zijn. Hij zat daar niet mee. Toen eens iemand hem vroeg of zijn slaapplek niet erg stonk, antwoordde Bart ad rem: 'Och, daar motte de varkes maar aan wenne'. Bart huisvestte een grote familie 'Buuul' K., die er dooromwonenden van werd verdacht niet alleen

geen cent huur af te dragen, maar huisbaas Bart ook nog vaak de toegang tot zijn eigen huis te ontzeggen of in ieder geval zijn verblijf in eigen woning tot een hel te maken. „Het waren echte muiters", aldus een oud-buurman. Ze waren hem kennelijk de baas, hoewel Bart gewoonlijk toch zijn mannetje wel stond. Zogooide hij kinderen, die hem plaagden als hij op zijn akkertje aan het 'pöteren' was, gerust met de greep achterna. Bart verkoos meestal een hooiberg van een naburige boer tot slaapplek. Werd hem ergens uit spijt een bed aangeboden, dan ging hij er op de vloermat vóór liggen, bang het beddegoed te bevuilden.

Scheerbeurt

Dat die vrees niet ongegrond was, blijkt wel uit het verhaal van oomzegster Annie Bod. „Ome Bart kwam eens bij ons met een losgetornde broek en vroeg of ik de naad dicht wilde naaien. Maar mijn moeder (zijn zuster) zei dat ik dat niet kon en gaf hem maar gauw een veiligheidsspeld. Die broek was écht te vies om aan te pakken", gruwelt ze. De enige hygiënische behandeling die Bart af en toe vrijwillig onderging was een scheerbeurt bij de Stokkumse scheerbaas 'Hentje Verstegen'. Een ander verhaal meldt hoe het voortgaande verlies van knopen Bart eens te pas kwam. De Stokkumse bakkersvrouw wist niet hoe ze kijken moest, toen Bart argeloos de winkel binnen kwam met zijn mannelijkheid buitenboord. Een tactische opmerking van een medeklant maakte een eind aan de vertoning. Dat waren nog eens dorpsfiguren!

ADVERTENTIE

HIJSKETTINGEN
staaldraad, span- en hijsbanden

Struik

Hannoverstraat 1 - Deventer
Tel. (0570) 623270 - Fax (0570) 628820

Rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen suggesties en aanvullingen 0543-472603

Bart Ebbing (1881-1958) moge dan met de bijnaam 'Bart Kous' door het leven zijn gegaan, het verhaal van de verborgen 'kous vol geld' kan al snel worden doorgeprikt. Zijn legendarische zuinigheid moet ongetwijfeld vooral aan armoede worden toegeschreven. Het enige wat een 's-Heerenbergse knaap in het Prinsessenbosje ooit vond was een dichtgeknoopte boerenzakdoek vol centen, stuivers en dubbeltjes. Beslist geen kapitaal.

Mevrouw Visser-Kniest uit Braamt begrijpt de armoede van Bart achteraf niet helemaal. Ze weet toch zeker dat haar ouders hem wekelijks netjes de huur betaalden. Ook de andere verhalen,

TENTIE

**eerst onze
maar eens.**

1 '96/'97!

DOC Groep en het
voor meer informatie

doc
Education Partners

Het zonderlinge leven van Bart Kous (2)

die ex-buren vertelden over het bij Bart inwonende 'gezin Buul K.' kan ze niet plaatsen: „Vader en moeder hebben heel hard gewerkt en ook in de oorlog veel mensen geholpen, hetgeen vaak heel riskant was. Ze zijn nu dood, maar het doet me pijn als dit van hen wordt gezegd. We hadden een groot gezin. Bij ons waren tien kinderen, van wie ik er een ben. Maar ja, er werd door de boeren vaak op ons neergekeken omdat we geen eigen huis hadden. Moeder heeft Bart Kous nog vaak te eten gegeven en ook zijn kleren versteld en gewassen.”

De zuinigheid van Bart werd alras 'knieperigheid'. Zo gaf hij een jarige buurvrouw eens een leeg eau de cologne-flesje cadeau, om in de feestvreugde te kunnen delen. Op allerlei manieren probeerde Bart aan geld te komen, vooral door het fokken en verkopen van varkens en van jonge hondjes, die hij zelf op primitieve wijze coupeerde met behulp van een houtklos en een bijl. Vroegere buurjongen Johan Gerritsen ziet de afgehouden staartjes nog liggen nakronkelen. „We namen wraak voor deze dierenkwelling door Bart zijn poetjes ('biggen') op de hooizolder te stoppen.” Om zijn wisselende negotie te vervoeren had Bart meestal een kruiwagen bij zich, waarmee hij 'de boer op' ging.

Kasteelheer

Het smokkelen was Bart met de paplepel ingegoten, maar zijn huis aan de bosrand lag ook prachtig voor het stropen. Misschien was het wel om die reden dat kasteelheer dr. J.H. van Heek zijn oog liet vallen op de fraaie gelegen woning van Bart, maar deze weigerde hierover te onderhandelen. Daarop schakelde Van Heek de 's-Heerenbergse schoenmaker Wennekes in, die er in slaagde het huis voor hem te kopen. Men kan zich voorstellen hoe

♦ Het Nachtegaalslaantje waar een buurjongen de portefeuille van Bart vond met 20.000 gulden. (Ansicht plm. 1960)

boos Bart was, toen hij begreep dat de kasteelheer via-via toch eigenaar van zijn gedoe was geworden om er een boswachters- en chauffeurswoning van te maken. Ebbing kreeg van de kasteelheer een tijdelijk onderkomen in de berenrots van het voormalige Burgers Dierenpark in 's-Heerenberg. Meneer Jan van Heek vertelt dat Bart daarin de petroleum-lamp zodanig had opgehangen, dat hij deze aan een touw naar zich toe kon trekken om haar uit te blazen. Onder het bed met oude lappen als dekens bewaarde hij zijn aardappelen. Even was Bart rijk. Johan Gerritsen vond als jonge knaap in die dagen zomaar een portefeuille met 20.000 gulden in het Nachtegaalslaantje. Dat was ongetwijfeld de opbrengst van Bart zijn woning. Bart beloofde hem een sigaret voor zijn eerlijkheid, maar die is er nooit gekomen. Het verhaal wil dat een vrouw uit

Groenlo lucht kreeg van Bart zijn rijkdom en met hem 'verkering' aanknoopte. Die relatie duurde voort totdat het geld op was. Bart was er in getrapt. Hij kon zich nu kennelijk in Bergh niet meer ver-tonen.

Naar Millingen

Hoe hij toen in Millingen aan de Rijn terecht kwam, is weer een raadsel. Hij kocht daar een huisje, dat hij alras op dezelfde manier verhuurde om zelf genoeg te nemen met het varkenskot. Bij het pandje was ook weer een groot hondenhok.

Johanna van Utrecht-Bod herinnert zich dat ze enkele malen als jonge meid met haar moeder naar Millingen fietste, om 'Ome Bart' op te zoeken. Het was een merkwaardig bezoek, herinnert ze zich. Bart liet zijn gasten nauwelijks binnen en liet overduidelijk merken dat hij liever met rust werd gelaten. Hij was op de potka-

chel broodpap aan het koken, daar leefde hij op.

Toen na enige tijd het nieuws van zijn ernstige ziekte tot Bergh doordrong, gingen de twee vrouwen opnieuw per fiets de Rijn over om hem op te zoeken. Toen het bezoek binnenkwam, vroeg Bart wantrouwig: „Dacht ie soms dat hier nog wat te halen was?” doelend op zijn erfenis. Het was een ware schok voor de vrouwen,

die het zo goed met hem meenden. Op een ochtend vond een meelhandelaar, die varkensvoer kwam brengen, Bart doodziek in zijn lappenmand. De eeuwige zwerver moest zijn zelfstandigheid opgeven. Dat was het ergste wat hem kon overkomen. Hij kwam terecht bij de zusters van Maria Postel, die het Millingse Gasthuis runden. Een onverhoedse wasbeurt door de pinnige zusters zal hem zeker geen goed hebben gedaan. Zo kreeg de familie dan op 16 april 1958 de boodschap van zijn overlijden. De begrafenis was erg sober; een koffietafel na afloop was er niet. Van een erfenis bleek geen sprake. De laatste centjes zullen wel naar de nonnen zijn gegaan.

Een keurig bidprentje werd wel gedrukt. Dat spreekt in geijkte religieuzentaal van een eenvoudige en rechtschapen man met een onwrikbaar geloof in het paradijs, die door een ongeneeslijke ziekte werd getroffen.

Een houten kruisje markeerde het levenseind van onze zonderling. Maar wie nu mocht menen dat dit het relaas was van een ongelukkige, die vergist zich. Bart Kous moet volgens degenen die hem kenden integendeel een heel gelukkige man zijn geweest, die in zijn goede dagen met volle teugen genoot van zijn vrijheid. Geluk zit vaak in kleine dingen.

ADVERTENTIE

**KETTERING
BEDDEN**

't juiste bed een gerust gevoel!

Voltastraat 13-19, Zevenaar, aan de Meubelstraat, tel. 0316-331100